

Tuulikki Juppi-Meriläinen ja Noora Romppainen

IKÄÄNTYVIEN YHTEISÖLLISEN ASUMISEN KEHITTYMINEN

Tutkimuskohteena Kouvolan Virkkulankylä

Opinnäytetyö

Geronomi

Sosiaali- ja terveysala

2020

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Geronomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Tuulikki Juppi-Meriläinen ja Noora Romppainen
Työn nimi	Ikääntyvien yhteisöllisen asumisen kehittyminen Tutkimuskohteena Kouvolan Virkkulankylä
Toimeksiantaja	Virkkulankylä Oy
Vuosi	lokakuu 2020
Sivut	54 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Työn ohjaaja(t)	Marko Raitanen

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Kouvolan asuntomesuille rakennettavan Virkkulankylän tulevien asukkaiden odotuksia yhteisöasumisesta ja tutkia asukkaiden kokemuksia yhteisöllisyyden kehittymisestä noin puolen vuoden ajanjakson aikana. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa Virkkulankylä Oy:n kehitystyöhön sekä markkinointiin tietoa siitä, miten yhteisöllisyys käsitetään, millaisia odotuksia yhteisöllisyyteen liittyy ja kuinka yhteisöllisyyttä voidaan kehittää.

Opinnäytetyön tutkimus on kvalitatiivinen tapaustutkimus, jossa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä eli asukkaiden kokemuksia yhteisöllisyyden kehittymisestä. Aineiston keruu tapahtui puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Kaikki haastateltavat olivat Kouvolan Virkkulankylän asukkaita.

Haastatteluaineistoa analysoitiin teemoittelemalla. Tuloksista kävi ilmi, että asukkaiden odotukset yhteisöasumisesta olivat positiivisia ja heidän suurimmat toiveensa liittyivät yhteiseen tekemiseen, seuraan ja turvallisuuteen. Heillä ei myöskään ollut ennakkoon asumismuotoon liittyviä epäilyksiä. He odottivat yhteisöllisyyden lisäävän elämään sisältöä ja sosiaalista kanssakäymistä sekä tuovan mahdollisuuden tehdä ja kokea asioita yhdessä.

Tutkimuksen perusteella Virkkulankylän fyysiset puitteet antoivat mahdollisuuden yhteisöllisyyden kehittymiseen, mutta yhteisöllisyyteen liittyvät sosiaaliset odotukset eivät toteutuneet yhdelläkään vastaajalla. Asukkaat kokivat suurimmaksi haasteeksi asumisyhteisön asukkaiden vähyyden ja sitä kautta sosiaalisten tilanteiden vähäiset mahdollisuudet. Asukkaat kokivat jääneensä odottamaan yhteisöllisyyden alkua asukasmäärän lisääntymisen myötä.

Opinnäytetyön perusteella yhteisöllisyys vaatii käynnistyäkseen ja kehittyäkseen avustamista. Ikääntyneiden yhteisöllinen vuokra-asuminen ei ole vielä houkutteleva asumismuoto ja sen kiinnostavuutta tulisi kasvattaa markkinoinnin sekä informaation avulla. Jotta yhteisöllisestä asumisesta saataisiin paras hyöty myös yhteiskunnallisesti, ikääntyneiden yhteisöllisissä vuokra-asunnoissa tulisi olla asukkaiden saatavilla ammattilainen, joka auttaisi tarvittaessa pulmatilanteissa sekä järjestäisi ohjelmaa ja ohjaisi ryhmäytymistä.

Asiasanat: ikääntyminen, yhteisöllisyys, yhteisöasuminen, ikääntyneiden asumismuodot, yksinäisyys

Degree	Bachelor of Social Services and Health Care (AMK)
Authors	Tuulikki Juppi-Meriläinen and Noora Romppainen
Thesis title	Development of communal housing for the elderly Case Kouvolan Virkkulankylä
Commissioned by	Virkkulankylä Ltd
Time	October 2020
Pages	49 pages, 5 pages of appendices
Supervisor	Marko Raitanen

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to map the expectations of future residents of Virkkulankylä for community housing, and to explore the experiences of residents in the development of community over a period about half a year. The aim of the study was to produce information on Virkkulankylä Ltd.'s development work and marketing on how to understand community, what expectations are associated with community and how to develop a sense of community.

A thesis study is a qualitative case study that seeks to understand the phenomenon to be studied, namely the experiences of residents in the development of community. The collection of the material took place as a semi-structured themed interview. All interviewees were residents of Kouvolan Virkkulankylä.

Interview material was analyzed by theming. Analysis of the study revealed that residents' expectations of community housing were positive, and their greatest desires were related to joint making, company, and safety. They also had no prior qualms about the form of housing. They expected community to add content and social interactions to life and bring the opportunity to do and experience things together.

Based on the study, Virkkulankylä's physical framework provided an opportunity for the development of a sense of community, but the social expectations associated with community were not realized by any respondent. Residents experienced the greatest challenge of the population of the housing community and, by extension, the low potential for social situations. Residents felt they had been left waiting for the beginning of community with the increase in population numbers.

Based on the thesis, community requires to start and develop assisting. Communal rental housing for older people is not yet an attractive form of housing and its interest should be increased through marketing and information. In order to provide the best benefits of communal housing also socially, elderly communal rented housing should have a professional available to residents who would assist in situations of dilemmas if necessary and organize a programme and guide grouping

Keywords: ageing, communality, communal living, forms of housing, loneliness

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITEET	7
3	IKÄÄNTYNYT JA IKÄÄNTYMINEN	8
3.1	län kokemus	9
3.2	Ikääntyminen ja toimintakyvyn muutokset	10
3.3	Ikääntymiseen liittyviä haasteita	13
3.4	Yksinäisyys.....	13
4	YHTEISÖ JA YHTEISÖLLISYYS.....	15
4.1	Yhteisöllisyyden keskeiset piirteet	15
4.2	Ikääntyneiden yhteisöllisyyttä lisäävät keinot.....	16
5	SOSIAALISET VERKOSTOT JA RYHMÄYTYMINEN	17
6	IKÄÄNTYNEIDEN ASUMINEN	19
6.1	Asumisvaihtoehdot ja -muodot	20
6.2	Yksin asuminen	22
6.3	Yhteisöasuminen ja yhteisöllinen asuminen	23
6.4	Aiempiä tutkimuksia yhteisöllisestä asumisesta	25
6.5	Tulevaisuuden asuminen.....	27
7	VIRKKULANKYLÄ	29
7.1	Tilaajan esittely	29
7.2	Kouvolan Virkkulankylä: asuinalueen ja ympäristön kuvaus.....	30
7.3	Asukasvalinnat.....	32
8	OPINNÄYTYÖN PROSESSI	32
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	33
9.1	Tutkimusmenetelmä	33
9.2	Aineiston keruu	34
9.3	Aineiston käsittely ja analyysi	35
10	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	36

11	TULOKSET.....	37
12	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	41
13	JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSIA.....	44
	LÄHTEET.....	45

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko

Liite 2. Teemahaastattelukysymykset ensimmäinen vaihe

Liite 3. Teemahaastattelukysymykset toinen vaihe

Liite 4. Suostumuslomake

1 JOHDANTO

Ikääntyneen väestön määrän kasvaessa ja kolmanteen ikään saavuttaessa toimintakykyä on vielä hyvin jäljellä: työvuodet alkavat olla takanapäin, asunto maksettu ja huollettavat mahdollisesti muuttaneet pois kotoa. Kolmannessa iässä on todennäköisesti enemmän aikaa toteuttaa itseään. On aikaa itselle, harrastuksille, mökkeilylle, matkustamiselle ja niille ihanille lapsenlapsille. Olisi aikaa, jos on tai olisi terve ja toimintakykyinen.

Yksinäisyys ja yksin oleminen ovat moniselitteisiä. Ihminen voi olla yksinäinen, vaikka ympärillä olisi ihmisiä tai eläisi parisuhteessa. Yksinasuva vastaa-
vasti voi olla tyytyväinen, että saa elää yksin oman itsensä hyvässä seurassa, mutta voi silti kaivata ystävää ja juttukaveria, jonka kanssa jakaa asioita. Yksinäisyys ei ole paikkaan tai asumismuotoon sidottu, vaan ihminen voi olla yksinäinen myös kerrostalossa, asuinyhteisössä ja kaupungin hulinassa, vaikka ympärillä olisi paljon muita ihmisiä. Yksinäisyys voi siis olla tietoinen valinta tai tila, johon on jouduttu tai ajauduttu. Silloin kun yksinäisyys on ongelma, siihen on hyvä saada ajoissa apua. Yksinäisyyden ehkäisemiseksi on paljon tehtävissä. Yksi näistä keinoista on yhteisöllinen asuminen ja sen edistäminen yhteiskunnallisilla ja yksityisillä keinoin.

Yhteisöllisyys vaatii kompromisseja ja taitoa sekä halua etsiä ratkaisuja ongelmatilanteisiin. Yhteisöllisyys on iloa yhdessä tekemisestä, perään katsomista ja apua arjessa. Yhteisöllisyys tarvitsee toteutuakseen tilaa tutustua, jutella ja kokoontua. Paikat voivat löytyä pihalta, roskakatoksesta, grillipaikalta tai yhteisestä kylätalosta. Kouvolan Virkkulankylässä asuntojen rakennuttaminen on lähtenyt käyntiin näistä lähtökohdista. Asunnot ja piha-alueet on rakennettu esteettömiksi ja varustukseltaan helposti muokattaviksi. Kohtaamisia voi tapahtua luontevasti asuntojen ulkopuolella sekä pientalojen sisätiloissa. Pihapiirin keskeisellä paikalla on kaikkien saatavilla oleva korttelitalo, joka tarjoaa puitteet kokoontumisille pienempiin ja suurempiin tarpeisiin.

Tutkimme opinnäytetyössämme yhteisöllisyyden kehittymistä Kouvolan Virkkulankylän asukkaiden kesken. Tarkoituksenamme oli saada näkemys yhteisöllisyyden toteutumisesta fyysisistä, psyykkisistä sekä sosiaalisista näkökulmista. Tutkimamme aineiston mukaan yhteisöllisyydessä päästään siirtymään

seuraavalle tasolle siinä vaiheessa, kun ihmiset alkavat itse järjestää kokoon-
tumisia ja toimintaa. Tutkimme asukkaiden mielipiteitä ja kokemuksia haastat-
teluiden avulla heidän muuttaessaan uuteen asuin ympäristöön sekä noin puoli
vuotta muuttamisen jälkeen.

2 OPINNÄYTTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITEET

Ikääntyneen väestön määrä kasvaa tulevaisuudessa ja sitä kautta lisääntyy
myös yksinasuvien määrä. Yksinasuminen lisää yksinäisyyttä ja turvatto-
muutta. Terveiden ja toimintakyvyn heikentyessä yksinasuminen on ongelma,
jos apua ei saa riittävästi. Etenkin muistisairaille ihmisillä tämä seikka korostuu
erityisesti. Yksin asuvien määrän kasvu ja toimintakyvyn rajoitukset lisäävät
tarvetta erilaisille uusille asumisratkaisuille kuten yhteisölliselle asumiselle. Tä-
hän ajatukseen heräsi vuoden 2010 alussa myös outokumpulainen Leo Tolo-
nen ja alkoi ideoimaan uudenlaista vanhenevan ihmisen elämän asuin ympä-
ristöä. Leo otti ideointiinsa mukaan eri yhteistyökumppaneita, joiden kanssa
syntyi konsepti, joka nimettiin Virkkulankyläksi.

Syksyllä 2017 Virkkulankylän emoyhtiö Kuusikkoaho Oy käynnisti hankkeen,
jonka tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa Kouvolan Korian asuntomessualu-
eelle uudenlainen asuin ympäristö yli 55-vuotiaille ikääntyville. Suunnitteluark-
kitehdiksi valittiin rakennusarkkitehtiopiskelija Pasi Widgren Arkkitehtipalvelu
Oy:stä. Widgren teki hankkeen arkkitehtisuunnitelmat luonnosvaiheesta ra-
kennussuunnitelmiin opinnäytetyönään. (Widgren 2019, 19–45.)

Tämän kehittelyprosessin tuloksena vuonna 2019 Kouvolan asuntomessualu-
eelle valmistui uudenlainen seniorikylä, jonka tarkoituksena oli myötäillä perin-
teisen kyläyhteisön asumismallia. Idean taustalla toimi Virkkulankylä-konsepti,
jonka ydinajatuksena on järjestää ikääntyneille eloisaa elämän asuin ympä-
ristö. Konsepti tarjoaa työelämästä jo poissiirtyneille yhteisöllisen asuin ympä-
ristön palvelujen äärellä ja keskeisellä paikalla. Kohderyhmänä ovat ihmiset,
jotka haluavat olla itse mukana luomassa aktiivisesti omaa kolmatta ikäänsä ja
joille sosiaaliset suhteet ja yhdessä tekeminen ovat tärkeitä. Tarkoituksena on,
että hoivan tarpeen lisääntyessä myös palvelut ovat helposti saatavilla ja
asukkaat voivat asua kotona mahdollisimman pitkään.

Tämä opinnäytetyö käynnistyi Kuusikkoaho Oy:n toimesta ja heidän toiveestaan kartoittaa tutkimuksen avulla Kouvolan Asuntomessuille 2019 rakennettavan Virkkulankylän tulevien asukkaiden odotuksia tulevaa yhteisöasumista kohtaan. Tutkimuksen avulla haluttiin kerätä tietoa ikääntyneiden asuminen yhteisöllisyyden kehittymisestä Kouvolan Virkkulankylässä. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Haastattelut toteutettiin kahdessa osassa, joista ensimmäinen oli tarkoitus tehdä ennen asukkaiden muuttamista yhteisöön ja toinen noin puolen vuoden kuluttua muuttamisesta.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tarkastella Virkkulankylän asukkaiden kokemuksia yhteisöllisyyden kehittymisestä teemahaastatteluiden avulla. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota Virkkulankylä Oy voisi käyttää markkinoinnissaan. Haastattelun ensimmäinen vaihe toteutettiin ennakkosuunnitelmista poiketen vasta lokakuussa 2019. Toisen vaiheen ajankohdaksi tuli maaliskuu 2020.

3 IKÄÄNTYNYT JA IKÄÄNTYMINEN

Ikääntyneeksi väestöksi katsotaan Suomen lainsäädännössä vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä oleva väestö (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 28.12.2012/980). Vanhuuseläkkeelle on mahdollista jäädä porrastetusti ja aikaisintaan täytettyään 63 vuotta, mutta eläkkeelle jäädään yleensä 65-vuotiaana. Ikääntyneeksi katsotaan työmarkkinoilla 55-vuotta täyttäneet, mutta tilastolliset tarkastelut alkavat ikääntyvissä pääsääntöisesti yli 65- tai yli 75-vuotiaista. Seuraavien vuosikymmenten aikana yli 65-vuotiaiden osuus Suomen väestöstä kasvaa merkittävästi. Valkosen (2004) mukaan yksi syy siihen on eliniänodotteen kasvu, joka johtuu elintason nousun ja lääketieteen kehityksestä. Tilastokeskuksen väestörakennetilaston mukaan Suomessa on vuonna 2020 yli 65-vuotiaita 1 257 917 henkilöä. Ennusteen mukaan heidän määränsä kasvaa vuoteen 2030 mennessä 1 465 435 henkilöön, joten vuosien 2020 ja 2030 ikäjakaumassa on kasvua yli 207 500 henkilöä. Koko väestön määrä vuonna 2020 oli 5 543 221 henkilöä, jolloin yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä on miltei 23 prosenttia. (Suomen virallinen tilasto 2018.) Kouvolan asukasluku 31.12.2019 oli 82 113 henkilöä joista 23 008 oli

yli 65-vuotiaita ja yli 75-vuotiaita oli 10 061 henkilöä. Yli 65-vuotiaitten osuus koko Kouvolan asukasluvusta oli 28,02 prosenttia. (Kuntaliitto 2020.)

Väestön ikärakenteen muutos vaikuttaa läpi koko yhteiskunnan. Ennen kaikkea muutos on suuri haaste julkisen talouden kestävyydelle, sillä työikäisen väestön on kannettava vastuu työelämän ulkopuolella olevista ikääntyneistä. Ikääntyneitä ei kuitenkaan tule pitää pelkästään taakkana, sillä eläkeikään tulevilla on keskimäärin enemmän ostovoimaa kuin edeltäjillään. Tämä antaa mahdollisuuden uudenlaiseen kysyntään ja markkinoihin kuten harrastusten, vapaa-ajantuotteiden, palveluiden, matkustamisen, kulttuurin, turvallisuuden (Parjanne 2004, 3.) sekä asumisen markkinoille. Työiän ja vanhuuden välissä onkin uusi ikävaihe, kolmas ikä, joka on edellistä sukupolveaan aktiivisempi. Tämä ikä on tälle väestöryhmälle mahdollisuuksien, aktiivisen osallistumisen ja toiminnan aikaa. (Valtioneuvoston kanslia 2004, 11.)

3.1 Iän kokemus

Jokainen ikääntyvä ihminen on omanlaisensa yksilö. Jokaisella on oma elämänkatsomuksensa, elämänarvonsa, elämäntapansa, tarpeensa, polkunsä ja valintansa. Ainut yhteneväisyys kaikkien vanhempien ihmisten kesken on erilaisten elämäkokemusten kertyminen pidemmän elämän aikana kuin nuoremmilla ihmisillä. Voitaisiin jopa väittää, että vanhempien ihmisten elämäkokemukset vuorovaikutuksessa omien persoonallisuksiensa kanssa on kuin yksilöllisyyden ruumiillistuma. (Heath & Schofield 1999, 3.)

Vanhempaa ikää pidetään yleisesti elämänvaiheena ja vanhemman iän saavuttamista tapahtumana. Länsimaisen näkökannan mukaan vanhuutta pidetään omana erillisenä elämänvaiheenaan. Todellisuudessa vanhempi ikä siinä missä muutkin iät on subjektiivinen kokemus, jota yksittäiset ihmiset elävät. Ikä on ikään kuin pysäkki elämänmatkan varrella eikä niinkään matkan kohde. (Heath & Schofield 1999, 3.)

Vanhempi ikä liitetään yleensä menetykseen, ja se voi johtua myöhemmän elämän ei-toivotuista elämänmuutoksista, kuten fyysisen kykenemättömyyden lisääntyminen, kumppanin menettäminen sekä tulojen pieneneminen eläk-

keelle siirtymisen vuoksi. Jotkut 1980-luvulla tehdyt tutkimukset kuitenkin viittaavat siihen, että vanhemmilla ihmisillä on syystä tai toisesta lisääntynyt kyky sopeutua elämänmuutoksiin. Lisäksi tutkimukset osoittavat, että ikääntyneet ovat terveyttään lukuun ottamatta tyytyväisempiä elämänsä kaikkiin osa-alueisiin kuin nuoret. (Heath & Schofield 1999, 7.)

3.2 Ikääntyminen ja toimintakyvyn muutokset

Vernerinet -verkkosivuston (verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta) mukaan ikääntyminen nähdään eri tavoin riippuen siitä, mitä ikääntymisen ulottuvuutta tarkastellaan. Suomessa tilastollisesti ikääntyneeksi luokitellaan 65 vuotta täyttäneet, koska silloin suurin osa ihmisistä on siirtynyt vakituisesta työelämästä eläkkeelle. Tilastollinen ikä ei kuitenkaan ole kaikkien hyväksymä tulokinta vanhuudelle. Ikää voidaan tarkastella kronologisesta eli kalenteri-ian näkökulmasta, biologisesta ja fysiologisesta eli toimintakunnon näkökulmasta sekä sosiologisesta ja kulttuurisesta eli omien tuntemusten ja yhteisön odotusten näkökulmasta, mikä tarkoittaa kunkin yhteiskunnan silmissä nuorena, keski-ikäisenä tai vanhana olemista. Subjektiiivinen ikä tarkoittaa iän kokemista henkilökohtaisen kokemuksen, oman minuuden tietoisuuden, itseymmärryksen ja minän eheyden kautta. Iän eri merkitykset ovat saman ilmiön eri ulottuvuuksia. Toimintakykyä tarkasteltaessa vanhuuden katsotaan alkavaksi 75 vuoden iässä. (Terveysverkko s.a.; Vernerinet 2019.)

Vanhenemista tutkittaessa yhdeksi ongelmaksi on noussut vaikeus mitata biologista vanhenemista. Vielä ei ole löytynyt mittaria, joka kuvastaisi biologista vanhenemisprosessia ilman, että se olisi seurausta ikääntymiseen liittyvistä sairauksista. Lisäksi mittausta vaikeuttavat vanhenemiseen liittyvät moninaiset muutokset, jotka kaikki eivät ole seurauksiltaan kielteisiä vaan saattavat auttaa vanhenemisen muista seurauksista selviytymisessä. (Tilvis ym. 2010, 16–17.)

Kulttuuritaustat vaikuttavat vanhuuden ja eläkeiän käsitykseen. Usein kehittyvissä maissa voidaan työskennellä niin kauan kuin toimintakyky antaa myöten. Syyriassa ei ole olemassakaan varsinaista eläkejärjestelmää, vaan vanhukset tekevät töitä niin pitkään kuin kykenevät ja elävät useimmin poikansa per-

heessä. Kurdiväestön keskuudessa vanhuksilla ja erityisesti maaseudulla asuvilla vanhoilla miehillä on erityinen tehtävä neuvonantajina, organisaattoreina, opettajina ja pääneuvottelijoina sukujen ja sukupolvien välillä. Nuoremmat sukupolvet vastaavasti turvaavat vanhusten ja yhteisön aseman tulevaisuudessa. Venäjällä miehet saavuttavat eläkeiän 60- ja naiset 55-vuotiaina ja vanhainkoteja pidetään vanhuksille viimeisenä mahdollisena sijoituspaikkana niiden hoidon puutteen vuoksi. (Näslindh-Ylispangar 2012, 90–91.)

Suomen terveystieteiden tutkimuskeskus julkaisi tutkimuksen, jossa todettiin, että solujen vanhetessa elimistöön ilmaantuu fysiologisia muutoksia. Vanhenemismuutokset alkavat 20 ikävuoden jälkeen ja viimeistään 40–50-vuotiaana vanhenemismuutokset ovat näkyviä. Vanhenemisen muutokset ovat yksilöllisiä ja siihen vaikuttavat elintavat, elinympäristö ja geneettiset tekijät. Fyysinen vanheneminen on osa ihmisen elinkaarta, eikä sitä voida pysäyttää, vaikkakin sen hidastaminen on mahdollista terveillä elintavoilla sekä vähentämällä stressiä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus s.a.)

Länsimaissa ikääntymistä tarkastellaan useimmin lääketieteellisestä ja biologisesta näkökulmasta. Vanhuutta tarkastellaan sairauslähtöisesti ja toiminnassa tapahtuvien vajausten kehitysprosessina, vaikka toimintakykyä kehittämällä voitaisiin välttää monia ikääntymiseen liittyviä toiminnanvajauksia. (Vernerin tutkimuskeskus 2019.)

Elämä ajatellaan jaettavaksi seuraaviin vaiheisiin: lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Nykyään vanhuusvaiheen ajatellaan jakaantuvan useampaan elämänvaiheeseen, eli kolmanteen, neljanteen ja viidenteen ikään. Nämä iät eivät niinkään eroa toisistaan kronologiseen ikään perustuen vaan toimintakyvyn ja palvelutarpeen perusteella. Toimintakyky heikkenee ja palvelutarve kasvaa kronologisen iän mukana. Yksilöllä on eroja, mutta ajatellaan, että kolmas ikä käsittäisi 60–74-vuotiaat, neljäs ikä 74–85-vuotiaat ja viides ikä yli 85-vuotiaat. (Sarvimäki ym. 2010, 17–18.)

Kolmannessa iässä ihminen on yleensä hyväkuntoinen ja toimintakykyinen. Hän on todennäköisesti lopettanut työt, mutta hän on aktiivinen ja asuu sekä elää omatoimisesti. Hän pystyy harrastamaan, tuottamaan ja kuluttamaan.

Hänellä voi olla joku arkea haittaava sairaus, joka kuitenkin on hallinnassa. (Sarvimäki ym. 2010, 18.)

Neljännessä iässä terveys ja toimintakyky heikkenevät ja sen myötä palvelutarve kasvaa. Ihmisellä voi olla liikkumisvaikeuksia taikka alkavia muistihäiriötä, mutta hän asuu vielä todennäköisimmin kotonaan, vaikkakin tarvitsee arjessa selviytyäkseen ulkopuolista apua. Mikäli neljäsikäisen terveys pettää, hän sairastuu äkillisesti, kaatuu pahasti ja loukkaa itsensä taikka tukijärjestelmä pettää, voi hänen palveluntarpeensa kasvaa ja toimintakykynsä romahdtaa. Ikäihmisen haavoittuvuus korostuu neljännessä iässä. (Sarvimäki ym. 2010, 18.)

Kun ihminen pääsee viidenteen ikään, hänen toimintakykynsä on yleensä jo niin heikentynyt, että hän ei pärjää omassa kodissaan edes tuettuna. Tällöin hänen on aika siirtyä joko tehostettuun palveluasumiseen taikka vanhainkotiin, joiden tarkoituksena on taata vanhuksille turvallinen asumisympäristö sekä hyvä hoito elämän loppuun saakka. Viidennessä iässä eli riippuvuuden ja avuttomuuden vaiheessa haavoittuvuus on erittäin suurta. Tällöin korostuu ammattilaisen kyky kohdata vanhus tavalla, joka ei korosta hänen avuttomuuden tunnettaan sekä kyky tunnistaa haavoittuvuutta aiheuttavia tekijöitä. (Sarvimäki ym. 2010, 19.)

Vanhuuteen liittyy toimintakyvyn heikkenemistä ja sairauksia, ja se tuo mukanaan menetyksiä ja sitä kautta haavoittuvuus lisääntyy. Mutta elämänkokemuksen, taitojen ja viisauden lisääntyminen antaa elämälle positiivisen ulottuvuuden. Toimintakyky on kokonaisuus, jota voidaan tarkastella psyykkiseltä, fyysiseltä sekä sosiaaliselta näkökulmalta. Toimintakyvyn jokainen osa-alue heijastuu muihin osa-alueisiin. Esimerkiksi ikääntyneen ihmissuhteiden laatu ja määrä vaikuttavat hänen henkiseen hyvinvointiinsa ja fyysinen toimintakyky vaikuttaa mielialaan ja sosiaaliseen osallistumiseen. (Sarvimäki ym. 2010, 19–20.)

3.3 Ikääntymiseen liittyviä haasteita

Elinajanodote on jatkuvasti pidentynyt. Siihen vaikuttaa suurelta osin elinolojen parantuminen ja lääketieteen kehittyminen. Geenien merkitys eliniän pituuteen on noin neljäsosa ja loppuosa liittyy ympäristön vaikutuksiin. Vanhenemista ja siihen liittyviä tekijöitä on tutkittu monista eri lähtökohdista, mutta vanhenemisen perusmekanismeja ei ole löydetty. Ihmisen ikääntyessä elimistön eri osat ja toiminnot muuttuvat yksilöllisesti eri nopeuksilla. Ikääntymisen muutokset jaotellaan monesti normaaleihin ikääntymisestä johtuviin sekä sairauksien aiheuttamiin muutoksiin. On harvinaista, että vanhus säilyttää terveytensä hyvänä ikääntymisestä huolimatta. Onnistuneeseen vanhenemiseen katsotaan liittyvän hyvä kognitiivinen ja fyysinen toimintakyky, aktiivinen elämäntapa sekä sairauksien ja niihin liittyvien toimintakyvyn heikkenemisten ehkäiseminen. Gerontologisten tutkimusten avulla on saatu runsaasti tietoa vanhenemiseen liittyvistä tekijöistä ja yksittäisten elintapojen merkityksestä ikääntymiseen, mutta tutkimushavainnot ovat osoittaneet, että myös mm. sosiaalisella pääomalla ja kognitiivisella kyvykkyydellä on merkittävä vaikutus elinajan ja ikääntymiseen. Tutkimustuloksia ihmisen vanhenemisestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä on, mutta ammattilaisilla on vielä haasteena vähentää vanhenemiseen liittyvää eriarvoisuutta ja luoda edellytyksiä hyvälle vanhuudelle sekä terveelle vanhenemiselle. (Heikkinen 2016, 405.)

3.4 Yksinäisyys

Ikääntyneiden kokema yksinäisyys on jatkuva haaste. Yksinäisyys voidaan jakaa karkeasti myönteiseen ja kielteiseen yksinäisyyteen. Myönteinen yksinäisyys (*solitude*) on vapaaehtoista, rentouttavaa ja se antaa edellytyksen luovuudelle. Myönteinen yksinäisyys mahdollistaa mielenrauhan saavuttamisen, asioiden arvottamisen elämäkokemuksen tuomalla viisaudella ja oman eletyn elämän rauhassa tarkastelun. Kielteinen yksinäisyys (*loneliness*) on pakottavaa, ahdistavaa ja sitovaa. Siitä ei välttämättä pääse eroon omin avuin, ja se voi ilmetä pelottavana. (Routasalo 2010, 411.)

Tiilikaisen (2019) mukaan Robert S. Weiss on kehittänyt vuorovaikutusteorian, jonka mukaan yksinäisyys on jaettu sosiaaliseen ja emotionaaliseen yksinäi-

syyteen. Sosiaalinen yksinäisyys johtuu sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kontaktien puutteesta. Emotionaalinen yksinäisyys syntyy läheisen kiintymyssuhteen kuten puolison, lapsen, vanhemman tai elämänkumppanin puuttumisesta tai menettämisestä. Weissin teorian mukaan ihmisellä on tarve kokea kiintymystä, saada neuvoja, apua ja arvostusta, antaa muille läheisyyttä ja hoivaa sekä liittyä yhteen toisten ihmisten kanssa. Yksinäisyyden kokemus vaikuttaa ikääntyneellä myös elämän tarkoituksettomuuden kokemiseen. (Heikkinen 2016, 250.)

Kulttuurierot liittyvät yksinäisyyden kokemiseen. Tutkijoiden huomio on viime aikoina kiinnittynyt urbaaniin yksinäisyyteen ja siinä kulttuurin merkitykseen. Yksinäisyyden on havaittu olevan tavallista yleisempää suurkaupungeissa, vaikkakin kaupunkilaistuneessa kulttuurissa kokemukset yksinäisyydestä saatetaan kokea vähemmän kielteisinä kuin muualla. Ikääntyneisiin liittyvissä tutkimuksissa on tuotu esille, että yksilöllisessä kulttuurissa elävä ihminen voi kokea yksinäisyyttä, koska hänellä ei ole ketään, kenen kanssa jakaa huoliaan. Vastaavasti yhteisöllisessä kulttuurissa elävän yksinäisyys pohjautuu siihen, että kukaan ei tule kertomaan omista ongelmistaan tai murheistaan. (Tiilikainen 2019, 7.)

Ikääntyneiden yksinäisyys liittyy usein oman ystäväpiirin harvenemiseen kuolemien johdosta ja sitä kautta oman sosiaalisen piirin kaventumiseen ja kanssakäymisen vähentymiseen. Myös heikko subjektiivinen terveys, näkö ja kuuloaistin heikkeneminen ja kognitiivisen toimintakyvyn heikkeneminen johtavat yksinäisyyden kokemukseen. Yksinäisyys on yhteydessä myös ravitsemuksellisiin ongelmiin ja uniongelmiin sekä lisääntyneeseen alkoholin ja lääkkeiden käyttöön. Pitkään jatkuessaan yksinäisyys johtaa toimintakyvyn heikkenemiseen, sairasteluun ja sosiaaliseen eristäytymiseen. Routasalon mukaan ikääntyneiden yksinäisyyttä on pyritty lieventämään psykososiaalisilla ryhmäkuntoutusinterventioilla. Ryhmäläisten psyykkisen hyvinvoinnin ja kognition todettiin olevan seurannassa merkittävästi parempi kuin vertailuryhmäläisten. Interventoryhmäläisten todettiin myös käyttäneen sosiaali- ja terveyspalveluita vertailuryhmää huomattavasti vähemmän. (Routasalo 2010, 413–416.)

4 YHTEISÖ JA YHTEISÖLLISYYS

Yhteisöä voidaan tarkastella monista näkökulmista, ja se sisältää käsitteenä monia merkityksiä. Yhteisökäsitteellä voidaan tarkoittaa eri kokoisia ryhmämuodostelmia, kahdesta ihmisestä ihmiskuntaan, ja niillä on yhteinen vuorovaikutusjärjestelmä, sosiaalinen verkosto, jossa ryhmän jäsenillä on keskinäiset käyttäytymis- ja toimintasäännöt, moraaliset sitoumukset, normit, sanktiot ja sisäinen hierarkia. (Lehtonen 1990, 14–15, 25.) Yhteisöksi kutsutaan ryhmittymää, joka koostuu muutaman hengen ryhmästä esimerkiksi Euroopan unioniin laajuiseen yhteenliittymään asti (Pessi & Seppänen 2011, 292). Erilaisia yhteisöjä ovat muun muassa perheyhteisöt, paikallisyhteisöt, työyhteisöt ja hoitoyhteisöt (Lehtonen 1990, 199).

4.1 Yhteisöllisyyden keskeiset piirteet

Yhteisön jäsenenä ihminen samaistuu yhteisön muihin jäseniin sekä tuntee kuuluvansa johonkin (me-henki). Samalla hän kokee erottuvansa ei-jäsenistä. Yhteisötunne edellyttää vuorovaikutuksen muodostumista ja kaksisuuntaista vaikuttamista yhteisön jäsenten välillä. Yhteisön voi sanoa muodostuvan sosiaalisten verkostojen eri vahvuisten sidosten avulla. (Hyypä 2002, 26–28.) Yhteisöllisyydellä viitataan ennen kaikkea sosiaalisen vuorovaikutuksen ominaisuuteen, tapaan tai toimintaperiaatteeseen (Lehtonen 1990, 25).

Yksilöllisyyden lisääntyminen on yhteisöllisen sosiaalisen siteen heikkenemisen kääntöpuoli (Aro 2011, 45). Yhteisöllisyys syntyy sisältäpäin ihmisten arjesta ja paikallisista olosuhteista. Hyvää yhteisöllisyyttä luonnehtivat tasa-arvoisuus, vastavuoroisuus ja luottamus sekä toiminnan syntyminen vapaaehtoisesti osallistujien omista tarpeista lähtien. (Rappe ym. 2018, 33.) Yhteisöllisyyden on osoitettu olevan yhteydessä hyvinvointiin ja terveyteen (Hyypä 2005, 19; Pessi & Seppänen 2011, 288).

Modernisaatio on merkinnyt yhteiskunnallisten suhteiden monimutkaistumista ja monimuotoistumista. Perinteinen sukulaisuuteen perustuva yhteisöjen merkitys on pienentynyt ja omatoimisuus ja yksinpärjääminen on muuttunut ihanneeksi. Yhteistoiminta naapureiden kanssa voi muodostaa uuden sosiaalisten kontaktien tason perheen ja ystävien rinnalle, ja rikastuttaa asumisen sosiaalista piiriä. (Helamaa & Pylvänen 2017, 14–17.)

Yhteistoiminnalla on kuitenkin riskinsä ja ne voivat joko lisätä tai vähentää yhteisön hyvinvointia. Lähteenoksa (2008, 22, 66–67) kertoo Viisas arki – Opas yhteisöllisyyteen -kirjassaan, kuinka naapurit kyläytyessään eli ryhmäytyessään tulevat lähes perheenjäsenten kaltaisiksi. Heistä voi tulla uusi tukiverkosto. Tunnustetaan ettei kaikista välttämättä pidetä, mutta silti toisista pidetään huolta. Lähteenoksa myöntää, että ristiriidat, ongelmat ja niiden selvittäminen kuuluvat olennaisena osana elämään ja kyläytymiseen. Ristiriitojen kautta voidaan löytää ratkaisuja käytännön ongelmiin. Jotta ratkaisut näihin ristiriitoihin löydettäisiin helposti, tarvitaan yleistä luottamusta ja halua ottaa huomioon kokonaisuus ja yhteisön tärkeimmät tarpeet. Ristiriidat ja niiden ratkaiseminen mahdollistaa myös ihmisten henkisen kasvun. Se voi vaikuttaa terveyteen, aloitekykyyn ja kestävyYTEEN. Parhaimmillaan yhteisöllisyydessä tuetaan toisia yhä taitavammin ja ollaan onnellisempia, jolloin voidaan vähentää myös yhteiskunnan tukitoimien tarvetta.

4.2 Ikääntyneiden yhteisöllisyyttä lisäävät keinot

Hellstenin ja Olkkosen (2014) tekemän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaista yhteisöllisyys ikääntyneiden keskuudessa on ja miten sitä voitaisiin lisätä. Tutkimuksista ilmeni, että yhteisöllisyyden keskeisiksi osa-alueiksi muodostuivat sosiaaliset suhteet, osallistuminen ja yhteydentunteen kokeminen. Kirjallisuuskatsaukseen perustuvassa tutkimuksessaan he löysivät viittauksia asioihin, jotka voivat edesauttaa yhteisöllisyyden muodostumisessa.

Yhteisöllisyyden lisäämisen keinoiksi muodostuivat

- järjestetty ja omaehtoinen toiminta
- ympäristöön ja liikkumiseen liittyvät asiat
- sosiaalisiin suhteisiin liittyvät mahdollisuudet

Järjestettyyn toimintaan vaikuttivat erilaisten tapahtumien tarjonta ja niistä tiedottaminen. Omaehtoiseen toimintaan vaikuttivat harrastukset, järjestötoiminta, kyläily ja kahvilla käynti sekä yleinen yhteydenpito toisiin ihmisiin. Ympäristöön ja liikkumiseen vaikuttivat riittävä toimintakyky, kodin esteettömyys ja varustelutaso, esteetön kodista pois pääsy, piha, kulkuväylät ja palveluiden saatavuus. Ympäristön tutut paikat ja palvelut ja palveluiden saatavuus, sekä

tilat yhteiseen toimintaan olivat myös liikkumiseen osaltaan vaikuttavia tekijöitä. Sosiaaliin suhteisiin vaikutti esimerkiksi sosiaalisten suhteiden pitkäaikaisuus ja mahdollisuudet, omanikäinen seura, luonteenpiirteet, joista esimerkkinä positiivisuus, kohteliaisuus, huumori, kannustavuus, iloisuus ja hyvän mielen tuottaminen. Yhteisöllisyyttä lisäsivät myös auttamis- sekä naapuriapu.

ASUVA-hankkeessa tarkasteltiin erilaisia ratkaisuja, jotka edistävät ikääntyneiden yhteisöllisyyttä asumisessa. Ympäristöministeriön palvelualueen ja ikäystävällisen asuinalueen kehittämishankkeen raportissa (2015) mainitaan, että yhteisöllisyyden edistäminen erityisesti ikääntyneiden ja muistisairaiden näkökulmasta kytkeytyy hyvin läheisesti palveluihin ja palvelujärjestelmään. Erityisesti palvelukorttelit ja palvelualueet ovat olleet keinoja tukea ikääntyneiden asukkaiden yhteistoimintaa ja osallistumismahdollisuuksia. Palvelualuemallissa ikäihminen asuu omassa asunnossaan tutulla asuinalueella, jossa hänellä on käytettävissään kotona asumista tukevia palveluja, jotka ovat kävely- ja rollaattorimatkan päässä. (Jolanki ym. 2017, 20-23.)

5 SOSIAALISET VERKOSTOT JA RYHMÄYTYMINEN

Yhteisöllisyydessä muodostuvat sosiaaliset verkostot ovat yksilöiden ja ryhmän välisiä sidoksia, joilla kuvataan yksilön liittymistä sosiaaliseen ympäristöönsä kuten sosiaaliin aktiviteetteihin ja sosiaaliin suhteisiin. Sosiaalinen verkosto tarvitsee toimiakseen vastavuoroisuutta ja luottamusta. (Lehto ym. 299.) Sosiaalinen verkosto muodostuu erilaisten ihmisten välisistä ihmissuhteista ja keskinäisestä vastavuoroisuudesta ja on jokaiselle erilainen. Yhteisöllisessä asumisessa positiiviseksi koettuja asioita olivat lisääntyneet sosiaaliset kontaktit, joiden kautta myös syntyi yhteenkuuluvuuden tunnetta. Asumisyhteisössä tunnetaan toiset paremmin kuin tavallisessa asuintalossa, mikä lisäsi turvallisuuden tunnetta sekä luottamusta, joka helpotti avun pyytämistä. Yhteisöllisen asumisen todettiin vähentävän sosiaalista eristäytyneisyyttä vaikkakin tiivis kanssakäyminen voi edesauttaa joidenkin henkilöiden välisiä erimielisyyksiä. Hyvältä yhteisöltä voidaan kuitenkin odottaa erilaisuuden sietämistä ja suvaitsevuuutta, vaikkakaan tosielämässä se ei aina toteudu. Kanssakäymisen ongelmiksi voivat myös muodostua iän myötä lisääntyvät terveysongelmat

ja muistisairaudet. Yhteisössä on asukkaiden ratkaistava itse se, missä määrin muut asukkaat haluavat ja voivat auttaa enemmän apua tarvitsevia ja milloin turvaututaan ulkopuoliseen apuun. (Jolanki 2017, 16.)

Ryhmä on Tiuraniemen (1993) mukaan kokonaisuus, joka perustuu kahden tai useamman henkilön vuorovaikutukseen. Tällöin henkilöiden välillä vallitsevat vakaat ja rakentuneet suhteet, yhteisiä tavoitteita ja ryhmän jäsenet tunnistavat olevansa ryhmän jäseniä. Ne voivat olla psykologisia ryhmiä, jotka koostuvat keskenään vuorovaikutuksessa olevista ihmisistä, jotka tuntevat olevansa ryhmä ja ovat psykologisesti tietoisia tosistaan. Ne voivat olla myös aggregaatteja, jossa ryhmä koostuu ihmisistä, joilla ei ole keskenään mitään tekemistä, mutta sattuvat olemaan lyhyen ajan lähekkäin. Ryhmiä on olemassa virallisia, jolloin organisaatio on perustanut sen oman päämääränsä saavuttamiseksi ja on siitä tulostavasti vastuussa, ja epävirallisia, joissa ryhmä koostuu yhteisen kiinnostuksen omaavista yksilöistä. Tällöin he vaikuttavat toistensa käyttäytymiseen ja edistävät yhteistyössä tarpeidensa tyydyttämistä ja heidän välilleen syntyy riippuvuussuhteita. Lisäksi on olemassa ns. oma-apuryhmiä, jotka ovat vastakohta työryhmille. Oma-apuryhmät muodostuvat, kun ihmiset vapaaehtoiset liittyvät yhteen käsittelemään ongelmiaan sekä tarpeitaan (esim. terveysryhmät, rikosuhrien ryhmät, harrastusryhmät). Levy (1979) on luokitellut oma-apuryhmät neljään yhä käyttökelpoiseen perustyyppiin:

- ryhmät, jotka tähtäävät käyttäytymisen hallintaan tai muuttamiseen
- ryhmät, jotka perustuvat stressistä selviytymiseen ja keskinäiseen tukeen
- ryhmät, jotka ovat suuntautuneet hengissä säilymiseen ja
- ryhmät, jotka pyrkivät toteuttamaan itseään ja kasvattamaan persoonallisuuttaan. (Pennington 2005, 8–13.)

Kouvolan asuntomessualueen asukkaista koostuu epävirallinen oma-apuryhmä, jonka toivotaan kehittyvän hyväksi ja toimivaksi ryhmäksi. Ryhmän toivotaan asumisen aikana hitsautuvan yhteen ja auttavan toisiaan tarpeen mukaan fyysisissä sekä sosiaalisissa ongelmissa. Ryhmän kehittyminen kuitenkin vaatii oman aikansa ja vaiheensa. Tuchmanin (1965) vaiheteorian mukaan ryhmä käy läpi viisi kehitysvaihetta. **Orientaatiovaihe** eli muodostuminen (*forming*), jossa tutustutaan toisiin ja määritellään ryhmän jäsenten keskinäiset

hyväksytyt muodot ja perussäännöt sekä tarkastellaan tehtävää ja sovitaan tavoitteet. **Uudelleen määrittelyn vaihe** eli kuohunta (*storming*), jonka aikana voi syntyä erimielisyyksiä yksilöiden eriävien pyrkimysten ja ryhmän tavoitteiden yhteen sovittelun vuoksi. Varsinaisessa tehtävän suorittamisvaiheessa eli **normeista sopimisen vaiheessa** (*norming*) ryhmän ristiriidat on selvitetty ja jäsenet ovat tyytyväisiä ryhmäänsä, ryhmä tiivistyy ja lujittuu. Tehtävän suorittamista varten kerätään informaatiota ja sitä tulkitaan. Ryhmän tehokkuus on verrannollinen ryhmän jäsenten avoimuuteen ja kykyyn keskustella tehtävän odotuksista sekä tulkinnoista.

Suoritusvaiheessa (*performing*) ryhmä uppoutuu tehtäväänsä, tekee valinnat toimintatavasta ja toteuttaa ne. Ryhmän roolitukset on ratkaistu ja jäsenet toimivat yksin, alaryhmiksi jakautuneina taikka yhdessä koko ryhmän kanssa.

Päätös vaihe (*adjourning*) tulee eteen, jos yksi tai useampi ryhmän jäsen on lähtenyt ryhmästä, eikä tehtävän suorittamista voida enää jatkaa taikka kun tehtävä tulee suoritetuksi ja sen ympärille tehty ryhmä lakkaa toimimasta. Tii-viin ja hyvin yhteen toimivan ryhmän loppuminen voi olla jäsenille vaikeaa ja se saattaa jatkua tapaamisia epävirallisena ryhmänä. Kaikki ryhmät eivät käy kaikkia viittä vaihetta läpi tai jostain vaiheesta ei edistytäkään pidemmälle tai voidaan palata takaisin kertaamaan jo ohitettu vaihe. (Pennington 2005, 72–74; Tiuraniemi 1993, 46–49.)

6 IKÄÄNTYNEIDEN ASUMINEN

Väestöennusteet ikääntyneiden määrästä vaihtelevat eri puolilla maata. Suurissa kaupungeissa ikääntyneiden määrä on kasvanut lukumäärällisesti eniten, mutta suhteellisesti eniten se on kasvanut suurten kaupunkien lähikunnissa. 63 % yli 65-vuotiaista asuu kaupunkimaisella alueella, mutta erot ovat suuria maakuntien välillä. Erot johtuvat maakuntien erilaisista aluerakenteista. Maaseudulla asuminen on ikääntyneiden keskuudessa yleisempää kuin keskimäärin muun väestön keskuudessa. (Helminen 2017, 23–26.)

Vuonna 2014 taajamissa asui 83 prosenttia ja haja-asutusalueella 17 prosenttia yli 65-vuotiaista. Kaupunkiseudulla asumistoiveena ikääntyneillä on erityi-

sesti keskustat, joissa palvelut ovat tarjolla kävelymatkan päässä. Kaupunkiseudulla lähes kolmannes asuu keskustojen ulkopuolella autovyöhykkeellä. Haja-asutusalueella palvelut ovat kauempana kuin taajamissa, joissa asutus on tiheämpää ja palvelut lähempänä. Haja-asutusalueella asuvien asumistoi-
veissa on viitteitä siitä, että heillä on halua muuttaa lähemmäksi palveluja kuten keskustoihin ja taajamiin, vaikka omakotitaloasuminen olisikin asumisen ihannemuoto. Haja-asutusalueen ikääntyneet ovat kiinnostuneita eniten taajama-alueen uusista kerrostaloista, sillä kerrostalojen asukkaista yli 40 % on ollut yli 65-vuotiaita. (Helminen ym. 2017, 25–26.)

6.1 Asumisvaihtoehdot ja -muodot

Ikääntyneille suunnatut asumisvaihtoehdot jaetaan kolmeen luokkaan, joista ensimmäinen on itsenäinen asuminen tavallisissa asunnoissa ja senioriasunnoissa, toinen on palveluasuminen palvelutalossa sekä laitoshoidon, joka sisältää vanhainkodit ja terveyskeskusten pitkäaikaiset vuodeosastopaikat. (Jalava ym. 2017, 17.) Tässä opinnäytetyössä käsitellään itsenäistä asumista tavallisissa tai senioriasunnoissa. Käsittelyyn ei ole otettu palveluasumista eikä laitoshoidon.

Suomalaisten ikääntyneiden keskeisin asumismuoto on tavallisessa kerrosrivi- tai omakotitalossa oleva omistus-, vuokra- tai asumisoikeusasunto muun väestön joukossa. Vuonna 2014 asui kaikista 65-vuotta täyttäneistä 58 % erilisissä pien- rivi- ja ketjutaloissa ja 37 % kerros- ja luhtitaloissa. Omakotitaloissa asuvien määrä pienenee vanhemmissa ikäluokissa, mutta lähes kolmannes 84-vuotiaista asui vielä omakotitalossa. (Helminen ym. 2017.)

Asunnot, joissa nyt asutaan ovat pitkälti 70–80-luvuilta, jolloin esteettömyyteen ei kiinnitetty vielä huomiota (Tilastokeskus 2019). Ikääntyessä esteettömyyden merkitys kasvaa ja palveluiden helppo saatavuus tulee tärkeimmiksi kriteeriksi asunnon valinnassa (Lantta & Uosukainen 2020). Viidennes asunkunnista asuu 1970-luvulla valmistuneessa asunnossa ja puolet asutokunnista vuoden 1980 jälkeen valmistuneissa asunnoissa. Vuosien 2010–2020 aikana valmistuneissa asunnoissa asuu joka kymmenes asutokunta. (Tilastokeskus 2019.)

Senioreille alettiin rakentaa asuntoja 2000-luvulla. Pääsääntöisesti yli 55-vuotiaille suunnatut senioriasunnot ovat yleensä kerrostaloja, joiden suunnittelussa on huomioitu ikääntyvien tarpeet kuten matalat kynnykset ja leveät ovi-
aukot. Senioriasunnoissa voi olla sammutusjärjestelmä, automaattiset ulko-
ovet, turvaliedet ja kerhohuone, mutta niitä ei ole aina. Suomessa seniori-
talo ei ole määritelty laissa, joten ne määritellään tavallisiksi asunnoiksi, jonka
vuoksi senioritalojen varustus voi vaihdella paljonkin.
(Tyvimaa 2012.)

Nykyinen asuntokantamme ei pääsääntöisesti sovellu ikääntyvien ja toiminta-
kyvyltään heikkojen asukkaiden käyttöön. Erityisenä ongelmana nähdään, että
wc- ja pesutilat eivät tue asukkaan omatoimisuutta eikä itsenäistä elämää. Ti-
lat ovat ongelmallisia myös avustajien näkökulmasta. Asuintalojen ja tilojen
muuttaminen ja peruskorjaaminen on osittain mahdollista, mutta vaatii paljon
resursseja ja on suuremassa mittakaavassa vaikeaa toteuttaa. (Ryynänen ym.
2020, 82–83.) Ikääntyneen kotona asumisen edellytys on, että asunnon ja ym-
päristön tulee olla esteetön ja palvelut hyvin saavutettavissa. Tämä koskee
sekä olemassa olevia että tulevia asuinpaikkoja. Esteettömyyteen eli saavutet-
tavuuteen liittyy fyysisen esteettömyyden lisäksi myös se, että asunnot ovat
kohtuuhintaisia ja palvelut saavutettavissa. Tämä koskee myös pienituloisia.

Asuinoloilla, asuinympäristöllä ja sosiaalisilla suhteilla on keskeinen merkitys
yksilön hyvinvoinnille ja toimintakyvyn säilyttämiselle. Iäkkäät itse toivovat voi-
vansa asua turvallisesti omassa kodissaan ja tämä onkin tulevaisuudessa yksi
keskeinen asumis- sekä ikääntymispoliittinen tavoite. Ympäristöministeriön
ikäntyneiden asumisen kehittämisohjelmassa 2013–2017 on pyritty varmista-
maan ikääntyneiden turvallinen ja toimiva asuinolo mahdollisimman pitkään
omissa kodeissaan toimintakyvystä ja varallisuudesta riippumatta. Valmis
asuntokantamme kuitenkin muuttuu hitaasti ja siksi on tärkeää ennakoida ja
varautua tulevaan yli 65-vuotiaiden ikäryhmän muutokseen. Yhteiskuntapoliit-
tisesti tämä on tärkeää, sillä hyvät asuinolot osaltaan myöhentävät ja mahdol-
lisesti jopa ehkäisevät siirtymistä palveluasumiseen ja laitoshoitoon. (Jo-
lanki 2017.)

6.2 Yksin asuminen

Yksin asuminen lisääntyy ja Suomessa asuu yhä enemmän yksin asuvia vanhuksia. Yli 74-vuotiaiden keskuudessa yksin asuminen on yleistynyt. Heistä melkein joka toinen asuu yksin. Noin joka kolmas yli 75-vuotias asuu yksin omakotitalossa. Kerrostaloissa heitä asuu yksin 59 prosenttia ja rivitaloissa 54 prosenttia. Yksin asuvat ikääntyneet näyttävät suosivan mieluummin kerrostaloasumista kuin omakotitaloasumista. (Tilastokeskus 2013.) Yksin asuminen lisää ulkopuolisen avun tarvetta. Mikäli yksin asumiseen liittyy myös asuinolot, jotka ovat puutteelliset, kasvaa myös avun ja palveluiden tarve. Asuntojen ja elinympäristön esteettömyys mahdollistaa itsenäisemmän kotona asumisen, mikä puolestaan vähentää palvelujen tarvetta ja kasvua palvelumeinoissa. (Parjanne 2004, 27.)

Suhteellisesti iäkkäiden yksin asumisessa ei ole kuitenkaan ollut suurta muutosta vuosikymmenen aikana sillä yksin asujien osuus ikäryhmässä vuonna 2009 oli 49 prosenttia kun se vuonna 2019 oli 47 prosenttia. Vuonna 2019 yli 70-vuotiaita yksin asujia oli 74 000 enemmän kuin vuonna 2009. Miesten elinajan pitenemisen seurauksena naiset jäävät yhä myöhemmin leskeksi ja tämä vaikuttaa yksin asumisen suhteelliseen vähenemiseen ikäluokassa. Silti yksin asuvia naisia on sekä suhteellisesti että määrällisesti eniten yli 75-vuotiassa. Naisista yksin asuu 59 prosenttia kun taas miehistä asuu yksin vain 29 prosenttia. (Tilastokeskus 2020.)

Vuonna 2019 erillisissä pientaloissa asui yksin yli 65-vuotiaita miehiä 31 574 ja naisia 29 996. Yli 75-vuotiaita asui yksin 22 721 ja naisia 41 092. Rivi- ja ketjutaloissa asui yksin yli 65-vuotiaita miehiä 11 944 ja naisia 22 762. Yli 75-vuotiaita miehiä asui 8 661 ja naisia 27 134. Asuinkerrostaloissa asui yli 65-vuotiaita miehiä 36 629 ja naisia 80 424. Yli 75-vuotiaita miehiä asui 24 144 ja naisia 98 438. Muissa rakennuksissa, kuten esimerkiksi sauna-, talousrakennuksissa ja majoissa sekä tuvissa oli yksin asuvien osuus miesten kohdalla 2 035 ja naisten 1 823. Yli 75-vuotiaita miehiä asui yksin 1 545 ja naisia 4 278. (StatFin 2020.) Seutukunnallisesti yksin asuvien osuus kasvaa eniten Kaivun ja Lapin pienemmissä kunnissa. Yksin asuvien yli 74-vuotiaiden ongelmana oli 16 000 asukkaalla myös puutteelliset asuinolot. (Tilastokeskus 2013.)

Kouvolassa asui vuonna 2019 pientaloissa yksin yli 65–74-vuotiaita miehiä 719 ja naisia 638. Yli 75-vuotiaita miehiä asui yksin 490 ja yli 75-vuotiaita naisia 838. Rivi- ja ketjutaloissa asui 65–74-vuotiaista miehistä yksin 245 ja naisista 509. Asuinkerrostaloissa asui 65–74-vuotiaista miehistä 670 ja naisia 1413. Yli 75-vuotiaita miehiä 452 ja naisia 1886. Muussa rakennuksessa asui 65–74-vuotiaita miehiä 37 ja naisia 41. Yli 75-vuotiaita miehiä 30 ja naisia 80. (Tilastokeskus 2020.) Yksin asuvien naisten määrä on suurempi johtuen osittain siitä, että miesten elinikä on lyhyempi kuin naisten, vaikkakin miesten elinikä on nuorempien keskuudessa saavuttamassa naisten elinikää. Vuonna 2018 syntyneiden miesten elinajanodote on 78,89 vuotta kun vastaavasti naisten elinajanodote on 84,28 vuotta. (Tilastokeskus 2013.)

Virkkulankylään muuttaneista haastatelluista henkilöistä viisi tuli Kouvolan alueelta ja kaksi ulkopaikkakunnilta. Miehiä heistä oli kaksi ja naisia viisi. Ikäkauma oli 63–84 vuotta. Kaikki vastaajat olivat asuneet yksin jo ennen muuttamistaan Virkkulankylään ja muuttivat tuleviin asuntoihinsa yksin. Kaikki henkilöt olivat joko eläkkeellä tai varhaiseläkkeellä.

6.3 Yhteisöasuminen ja yhteisöllinen asuminen

Koti tai asunto sijaitsee aina tietyssä paikassa. Se voi sijaita maalla, taajamassa tai kaupungissa. Näissä asumisen paikoissa kiinnitymme ympärillemme oleviin erilaisiin sosiaalisiin verkostoihin. Helamaan ja Pylväsen (2012) mukaan asumisen yhteisöllisyydestä puhuttaessa voidaan lähtökohtaisesti tarkoittaa mitä tahansa asumisen ja sosiaalisen piirin tasoa. Helamaa ja Pylvänen erottavat yhteisöasumisen ja yhteisöllisen asumisen toisistaan siten, että yhteisöasuminen on tavoitteellisempaa ja velvoittavampaa kuin yhteisöllinen asuminen. Raja näiden kahden välillä ei ole heidän mukaansa usein kovin selkeä tai ehdoton.

Jolanki & Topo (s.a.) ovat tutkimuksessaan jaotelleet yhteisöasumisen (*co-housing*) muodoksi, jossa ryhmä päättää rakentaa yhdessä yhteisön jollekin tietylle alueelle. Yhteisöasumiselle on tyypillistä asukkaiden omatoimisuus rakentamisprosessissa, uusien asukkaiden rekrytoimisessa sekä hallinnointiin ja käytännön asioiden hoitamiseen liittyvissä asioissa.

Yhteisöllinen asuminen (*communal housing, collaborative housing*) on monella tavalla samanlaista kuin yhteisöasuminen, mutta keskeisin ero näiden välillä on se, että yhteisöllisessä asumisessa asukkaiden osallistuminen ja yhteisön asioiden hoitaminen on vapaaehtoista. Yhteisöllisissä asunnoissa rakennuttajana ja hallinnoijana toimii yleensä jokin yleishyödyllinen yritys tai yhdistys. Taloissa voi olla toiminnanohjaaja tai yhteisökoordinaattori, joka auttaa asukkaita erilaisissa päivittäisasioiden hoidossa ja organisoi toimintaa asukkaiden toiveiden pohjalta. Jolanki ja Topo listaavat ikääntyneiden asumisyhteisöiksi myös senioriasumisyhteisöt (*elder/senior co-housing community*), senioritalot (*senior house*) sekä eläkeläiskylät (*retirement community, retirement village*). Nämä ovat joko omakoti- tai kerrostaloryhmiä, joihin asukkaiksi hyväksytään vain eläkkeellä olevia asukkaita.

Eräänä mallina Suomessa on käytetty yhteisöasumisen pohjoismaista mallia. Korpela (2014) määrittelee yhteisöasumisen pohjoismaisen mallin siten, että jokaisella yhteisön taloudella on omat yksityiset tilansa, jotka on varustettu normaalisti ja sisustettu yksilöllisesti. Omien asuntojen lisäksi kerrostalossa tai pientalorykelmässä on erilaisia yhteistoiminnallisia tiloja, kuten yhteistalo. Yhteistalossa voi järjestää esimerkiksi yhteisesti ruokailua, saunomista, juhlia tai harrastustoimintaa. Näiden lisäksi kullakin asukkaalla on oma yksityinen elämäntapavalintansa ja arvonsa. (Korpela 2014, 83–84.)

Yhteisöasumisen koetaan olevan asuinmuotona aktivoivaa, jolloin se ylläpitää näin kuntoa ja toimintakykyä. Yhteisissä tiloissa kohdataan helposti naapureita ja samalla vaihdetaan kuulumisia sekä voidaan järjestää itselle harrastus- ja yhteistoimintaa. Yhteisöllisyys lisää ihmisten tarpeellisuuden tunnetta ja turvallisuutta. Yhteisö antaa yksilölle mahdollisuuden kuulua johonkin itseään suurempaan. Yhteisöasuminen voikin parhaimmillaan lisätä kotona asumisen vuosia ja siten ylläpitää elämänlaatua iän karttuessa ja samalla keventää yhteiskunnan hoitotaakkaa. (Helamaa & Pylvänen 2012.)

Ikääntyneille suunniteltujen yhteisömallien historia alkaa Tanskasta, jossa ensimmäinen ikääntyneiden asuinyhteisö Abildgården on perustettu 1980-luvun alussa. Tuolloin jo mietittiin asuinalueen ylisukupolvisuutta, mutta Durret (2009) toteaa, että nuorempi sukupolvi käy yllättävän mielellään ja usein

viettämässä aikaansa ikääntyneiden luona heidän yhteisössään, joten asuntoja nuoremmille asukkaille ei erikseen yhteisössä tarvita. Durret vei Tanskan mallin ikääntyvien yhteisöasumisesta Yhdysvaltoihin.

Ruotsissa Tukholman Södermalmilla sijaitsee Färdknäppenin asuinyhteisö, jossa on 43 huoneistoa täysin varustetuilla omilla keittiöillä. Yhteisiä tiloja on 400 neliometriä, joista suurin osa sijaitsee pohjakerroksessa. Yhteisissä tiloissa on kirjasto, jossa on televisio ja tietokone sekä erillinen huone tietokoneen käyttöön. Yhteisissä tiloissa on myös huone puutöille ja yhteinen keittiö ruokasaleineen sekä pesutupa. (Färdknäppen s.a.)

Suomessa todennäköisesti tunnetuin pelkästään ikääntyneille suunnattu asumisyhteisö on ryhmärakennuttamisen periaatteella rakennettu asuinyhteisö Loppukiri, joka on tarkoitettu yli 48-vuotiaille. Loppukiri sijaitsee Helsingin Arabianrannassa. Myös Jyväskylässä sijaitsevat Jaso-asunnot ja Huhtasuon Ilona ovat tunnettuja ikääntyneiden asumisyhteisöjä.

Uusimpia monisukupolvisia asuinyhteisöjä on esimerkiksi Lipporanta (2020) Oulussa, jossa on oma kuntosali alakerrassa, päiväkotivieressä sekä vierashuone käytössä tarvittaessa. Kotisiivousta ja hierontaa on saatavilla helposti. Aamulenkillä voi käydä lähiluonnossa ja peli-iltaa voi viettää yhteisessä olohuoneessa. Toinen monisukupolvinen asuinyhteisö on Tampereen Härmälänrannassa alueella, jossa ikääntyminen ja toimintakyvyn rajoitukset otetaan erityisesti huomioon. Vuokrataloasukkailla on käytössään oma sosiaalialan moniosaaja, asumiskoordinaattori, joka mahdollistaa asukkaiden, osallistavan, mukavan, sujuvan ja turvallisen asumisen. (Setlementtiasunnot s.a.) Härmälänrannassa on myös hyvin aktiivinen asukasyhdistys, jonka tarkoituksena on edistää alueen asukkaiden, yritysten ja yhdistysten yhteistoimintaa sekä lisätä asuinalueen turvallisuutta ja viihtyisyyttä sekä kehittää aluetta terveellisenä, toimivana ja monipuolisena elinympäristönä. (Härmälänrantayhdistys s.a.)

6.4 Aiempia tutkimuksia yhteisöllisestä asumisesta

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Varpu Teikari ja Roosa Mäkelä tutkivat Kouvolalaisten ikääntyvien kiinnostusta yhteisöllistä

asumismuotoa kohtaan. Kyselytutkimuksen tulosten perusteella alueen seniorit olivat kiinnostuneita yhteisöllisestä asumismuodosta, mutta se koettiin olevan myös verrattain vieras asumisen muoto. Tuolloin Mäkelä ja Teikari päättelivät tutkimuksen valossa, että voisi ajatella alueen senioreiden olevan kiinnostuneita kyseisestä asumismuodosta. He eivät kuitenkaan olleet vielä siinä vaiheessa valmiita sitoutumaan valmisteluhankkeen kehittämiseen, joka olisi johtanut senioritalon rakennuttamiseen Kouvolan asuntomessualueelle. Kyselyyn vastanneista useimmat toivoivat saavansa asua omassa kodissaan, joka olisi esteetön. Suosituin asuinalue oli Kouvolan ikääntyville taajama, jossa tarvittavat palvelut olisivat lähellä. (Mäkelä & Teikari 2017.)

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun geronomiopiskelijat Tarja Lantta ja Hanna Uosukainen tutkivat opinnäytetyössään yli 50-vuotiaiden mielipiteitä yhteisöllisyyden ja virikkeellisyyden merkityksestä ikääntyneiden asunnon valinnassa. Tutkimus osoitti, että virikkeellisyyden ja yhteisöllisyyden merkitys asunnon valinnassa on melko vähäistä. Asunnon valintaan vaikuttavat enemmän asunnon ja asuinympäristön esteettömyys sekä palveluiden saatavuus. (Lantta & Uosukainen 2020.)

Arkkitehti Tero Wéman on tehnyt Virkkulankylän konseptista diplomityönään Virkkulan seniorikylä -konseptikirjan. Kirjassa on käsitelty laajemmin ikääntyvien asumismuotoja eri näkökulmista sekä esitelty virikkeellistä yhteisöasumista. Konseptin ydinajatuksena on järjestää ikääntyneille kylämäinen ”virkeän elämän asuinympäristö” joka tarjoaa työelämästä jo poissiirtyneille yhteisöllisen asuinympäristön palvelujen äärellä ja keskeisellä paikalla. Kohderyhmänä ovat ihmiset, jotka haluavat olla itse mukana luomassa aktiivisesti omaa kolmatta ikäänsä ja joille sosiaaliset suhteet ja yhdessä tekeminen ovat tärkeitä. Tarkoituksena on, että hoivan tarpeen lisääntyessä myös palvelut ovat helposti saatavilla ja asukkaat voivat asua kotona mahdollisimman pitkään. (Wéman 2013.)

Opinnäytetyössään Mummokommuuni kolmannen iän asumismuotona Kirami & Liimatainen (2016) selvittivät ikääntyvien odotuksia yhteisöasumiselta. Ikääntyvät odottivat tutkimusten mukaan yhteisöasumiselta arkisten asioiden

jakamista, toisten auttamista, yhdessä tekemistä ja taloudellisuutta. Ajatus yhteisöasumisesta herätti myös ristiriitaisia tunteita ja epäilyksiä mm. yhteisön toimivuudesta, rauhan puutteesta ja ihmisten erilaisuudesta. Tutkimuksen päätuloksiksi nousivat yhteisöllisyyden tunne, voimavarojen ja hyvinvoinnin lisääntyminen sekä viihtyisä asuinympäristö.

Niina Rajakoski (2017) on tehnyt tutkimuksen ikääntyvien kiinnostuksesta yhteisöllistä asumista kohtaan. Tutkimuksen mukaan joka kolmas vanhuuseläkkeelle siirtyvä on kiinnostunut yhteisöllisestä asumisesta. Eniten yhteisöllisessä asumisessa kiinnostivat turvallisuus ja arjen apu, kohtuullinen hinta, palvelut sekä seura.

6.5 Tulevaisuuden asuminen

Erilaisten asumisratkaisujen tarve kasvaa väestön ikääntyvien määrän lisääntyessä. Ikääntyneiden asuinolot, tarpeet ja toiveet ovat monimuotoisia samoin kuin eri alueiden paikalliset asuinolot ja väestöennuste. Suurin osa ikäihmisistä haluaa määritellä asumisensa itse ja ikääntyvien ensisijainen toive onkin asua turvallisesti omassa kodissaan muun väestön joukossa mahdollisimman pitkään, vaikka avuntarve lisääntyisikin. (Jalava ym. 2017; Hakala & Id-Korhonen 2016.) Arkitoimien sujuessa, tarvitaan palveluja sekä palveluasumista vähemmän. Kotona asumisen mahdollistaminen ja laitospaikkojen vähentäminen on yksi asumis- ja ikääntymispolitiikan keskeisimmistä tavoitteista. (THL.) Tätä pyritään toteuttamaan myös tulevalla lakimuutoksella, joka liittyy ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemiseen sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalouteen. Hallituksen esitys lain muutoksesta koskee nimenomaan iäkkään henkilön mahdollisuutta asua kotona turvallisesti mahdollisimman pitkään ja tuntea sen ansiosta elämänsä arvokkaaksi ja merkitykselliseksi. (HE 4/2020.)

Hyvinvointiin ja toimintakyvyn ylläpitämiseen vaikuttavat keskeisesti asuinolot, asuinympäristö ja sosiaaliset suhteet (Jolanki ym. 2017). Ympäristöministeriön ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmassa (2013–2017) on pyritty varmistamaan ikääntyneiden turvallinen ja toimiva asuinolo mahdollisimman pitkään omissa kodeissaan toimintakyvystä ja varallisuudesta riippumatta. Valmiin asuntokantamme kuitenkin muuttuessa hitaasti, on tärkeää ennakoida ja varautua tulevaan yli 65-vuotiaiden ikäryhmän muutokseen. Jolanki ym. (2017)

mainitsevat tutkimuksessaan, että yhteiskuntapoliittisesti tämä on tärkeää sillä hyvät asuinolot osaltaan myöhentävät ja jopa mahdollisesti ehkäisevät palveluasumiseen ja laitoshoitoon siirtymistä.

Ikääntyneiden mahdollisimman pitkään kotona asumisen mahdollistaa asuntojen ja asuinympäristön esteettömyys sekä se, että palvelut ovat hyvin saavutettavissa (Helamaa & Pylvänen 2012, 16). Toimintakyvyn heikentyessä omassa kodissa asuminen ei enää välttämättä onnistu sen vuoksi, että vanhempi asuntokanta ei ole kovinkaan ikäystävällistä. Ikääntynyt väestö on muuttohaluttomampaa kuin nuorempi ikäpolvi ja haluaa mieluummin jäädä tuttuun asuntoon ja asumisympäristöönsä. Kotona haluavat asua myös ne, jotka asuvat syrjäseudulla. Tällöin olemassa olevaa asuntokantaa voidaan muuttaa ikäystävällisemmäksi asuinoloja ja asuntokantaa peruskorjaamalla, jolloin mahdollisuudet kotona asumiseen säilyvät mahdollisimman pitkään. (Nyman & Valtakari 2017.)

Vanhuspalvelulaki (980/2012) velvoittaa kunnat laatimaan suunnitelman ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi sekä iäkkäiden tarvitsemien palvelujen järjestämiseksi. Kunnilla on siten vastuu huolehtia siitä, että ikääntyneiden väestön asumispalvelut ovat hyvät. Kuntien tulee varautua ikärakenteen muutokseen, jolloin suunnittelussa painotetaan kotona asumista. Kotona asumiseen kuuluvat myös asuinolot, liikennepalvelut ja asuinolojen ja ympäristön esteettömyys. Tämä edellyttää kunnan eri toimialojen kuten sosiaali- ja terveystoimialan sekä tekniikka- ja ympäristöalan välistä yhteistyötä. Uusien alueiden suunnittelussa ja rakentamisessa sekä korjausrakentamisessa otetaan huomioon alueelliset erot sekä myös ikääntyvien tarpeet. Suurissa kaupungeissa asumiseen tarvitaan monimuotoisia ratkaisuja, mutta pienemmissä kunnissa korjausrakentaminen on ensisijainen vaihtoehto. (Ympäristöministeriö 2019; Oosi ym. 2020.) Kasvavilla kaupunkialueilla, samoin kuin taantuvilla, kohdistuu paine ensisijaisesti palveluiden riittävyteen ja ikääntyneille sopiviin asuntoihin (Ympäristöministeriö 2019).

Ne ikääntyneet, joilla on muuttohalukkuutta, muuttavat taajamaan jo olemassa oleviin asuntoihin ja osa uusiin kohteisiin. Osa heistä muuttaa seniori- tai palvelutaloihin. Tulevaisuudessakin monet ikääntyneet haluavat asua kaupunkien

ja taajamien keskusta-alueella, tai sen välittömässä läheisyydessä, esteettömissä ja viihtyisissä asunnoissa ja ympäristöissä. Näissä paikoissa kattavat lähipalvelut tulee olla helposti saavutettavissa kävely- ja rollaattorimatkan etäisyydellä. (Rajaniemi & Rappe 2020.) Palveluiden riittävyys tulee olemaan toinen haaste ikääntyneille sopivien asuntojen rinnalla niin kasvavilla kuin taantuvillakin kaupunkialueilla (Helminen 2017).

Ikääntyvien määrän kasvu luo isoja paineita yhdyskuntasuunnitteluun. Se edellyttää muutoksia jo rakennetussa ympäristössä, jossa peruskorjataan olemassa olevaa rakennuskantaa ja rakennetaan uusia palvelukortteleita sekä palveluverkostoissa niin asunnon, lähiympäristön kuin kaupunkirakenteen tasolla. Ikääntyvillekin hyvän asuinympäristön luomiseen tarvitaan moniammatillisuutta sekä erilaisten osallisten aktiivista panosta asuinalueen ja tilojen suunnittelussa. Tärkeää suunnittelussa on huomioida liikkumisen esteettömyys, monikäyttöiset tilat, hoidon ja hoivan integrointi yhteisöön sekä lähipalveluverkko. (Tapaninen & Kotilainen 2002, 106–108.) Ikääntyneiden itsensä vielä aktiivinen elämänvaihe tulee huomioida heidän asuinalueellaan. On tärkeää edistää ikääntyneiden omia mahdollisuuksia hoitaa itse asioitaan ja ylläpitää sosiaalisia kontaktejaan mm. mahdollistamalla turvallinen liikkuminen heidän omassa lähiympäristössään. Rakennusneuvos Raija Hynysen (2018, 17.) mukaan myös yhteisöllisyyttä ja yhteistä toimintaa tulee tukea esimerkiksi asuinalueiden kehittämisellä, kuten palvelukortteilla sekä yhteisöllisen toiminnan paikoilla kuten talo- tai korttelikohtaisilla yhteistiloilla.

7 VIRKKULANKYLÄ

7.1 Tilaajan esittely

Opinnäytetyömme tilaaja Virkkulankylä Oy on outokumpulaisen rakennuttajayhtiö Kuusikkoaho Oy:n tytäryhtiö. Virkkulankylä Oy on yleishyödyllinen ja voittoa tavoittelematon osakeyhtiö, joka vastaa valtion tukemana asuntotuotantona toteutettavien Virkkulankylä-kohteiden rakennuttamisesta ja hallinnoinnista. Emoyhtiö Kuusikkoaho Oy kehittää yhteistyökumppaneidensa kanssa suomalaista puurakentamista ja kotimainen uusiutuvan energian käyttö on heidän toiminnassaan ensisijaista. Kuusikkoaho Oy:n tarkoituksena on kehittää suomalaisten asumisesta laadukasta ja turvallista koko elämän ajaksi.

Virkkulankyliin on tarkoitus perustaa yhdistys, Virkkulan Ystävät ry, jonka jäsenet koostuvat Virkkulankylässä ja sen ympäristössä asuvista ihmisistä. Yhdistyksen tavoitteena on herättää elämään perinteinen kyläyhteisömalli, jossa Virkkulankylän toimintaa ohjataan eteenpäin asukaslähtöisesti. Toiminta voi olla esimerkiksi yhdessä järjestettyä, laulua, soittoa, kokkausta tai vierailuja. Tekemisen keskuksena toimii yhteisön yhteistilat. Yhdistyksen toiminnan ydin on nyt sekä jatkossa vapaaehtoistyö, mutta yhtenä tavoitteena on saada järjestölle vakituisia työntekijöitä tulevien vuosien aikana. (Virkkulän ystävät s.a.)

Kouvolan Korian Virkkulan aktiivisia ystäviä olivat syksystä 2019 kevääseen 2020 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden geronomiopiskelijat, jotka järjestivät projekti- ja ryhmäopintoinaan korttelitalolla keski- viikkoisin klo 12–15 yhteisiä tapahtumia asukkaille, kuten tapaamisia kahvitte- lun, ruokailun, ulkoilun, peli- ja elokuvaillan sekä muiden erilaisten aktiviteet- tien merkeissä. Osa asukkaista piti tätä opiskelijoiden vapaaehtoista toimintaa tärkeänä osana toisiinsa tutustumista, mutta muutama asukkaista ei osallistu- nut lainkaan tähän toimintaan.

7.2 Kouvolan Virkkulankylä: asuinalueen ja ympäristön kuvaus

Kouvolan Virkkulankylä sijaitsee vuoden 2019 asuntomessualueella Korian Pioneeripuistossa. Virkkulankylässä on 9 kiinteistöä, joista 8 on asuinkiinteis- töjä. Jokaisessa asuinkiinteistössä on neljä asuntoa, jotka ovat 32,5 neliöisiä yksiöitä ja 46 neliöisiä kaksioita lasitettuine terasseineen. Jokaisessa asuinta- lossa on asukkaiden yhteinen olohuone, lasitettu terassi sekä sauna-, pesu- ja pukutila. Asuinrakennusten lisäksi rakennusten keskellä on asukkaiden yhtei- nen kylätupa, toiselta nimeltään korttelitalo, jossa sijaitsee asukkaiden yhtei- nen olohuone keittiöineen ja wc-tiloineen. Rakennuksen edessä on tilava lasi- tettu terassi sekä sivulla ulkoiluvälinevarasto. Puutarhamaiselle esteettömälle piha-alueelle on sijoitettu levähdys- ja seurustelupaikkoja, kävelyreittejä sekä hyötypuutarha.

Korian Virkkulankylässä on 8 asuinkiinteistöä sekä kuvassa oikealla kortteli- talo lasitettuine terasseineen kuvassa (kuva 1).

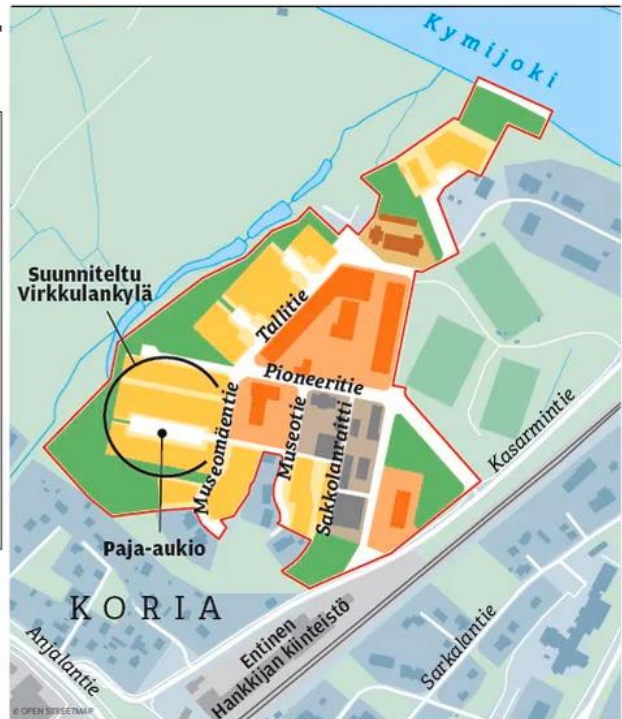
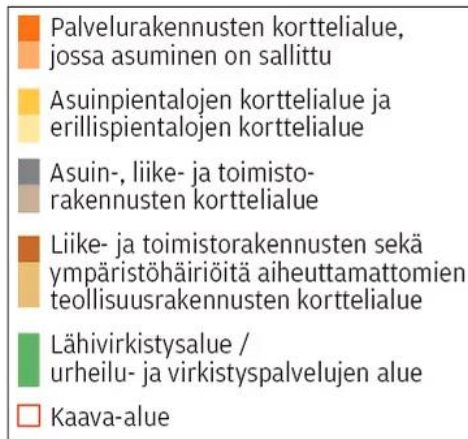

Kuva 1. Yleisnäkymä esteettömistä kulkureiteistä korttelitalon edustalta

Pioneeripuisto on entinen varuskunta-alue Korian taajamassa. Pioneeripuiston uutta ja vanhaa rakennuskantaa sisältävä asuinalue rajoittuu Kymijokeen ja sen läheisyydessä sijaitsevat Pioneeripuiston ja Alakylän luontopolut. Korian keskustaan Virkkulankylästä on matkaa 1,8 kilometriä, jonne pääsee kävellen 18 minuutissa ja autolla 5 minuutissa. Keskustan palveluja ovat mm. S-Market, K-kauppa, Osuuspankki, 3 ravintolaa, monitoimitalo kuntosaleineen, nuorisoseurantalo sekä luterilainen seurakuntakeskus. Lähimmät terveysasemat sijaitsevat Kuusankoskella 6,2 kilometrin ja Kouvolassa 6,4 kilometrin päässä. Korian keskustassa toimii yksityinen uimahalli, jota Kouvolan kaupunki on tukenut. Tuki loppuu vuoden 2020 lopussa, jonka jälkeen uimahallin jatkosta ei ole varmuutta. Kouvolassa sijaitsevaan kauppakeskus Veturiin on Virkkulankylästä matkaa 5,4 kilometriä ja Prismaan 4,8 kilometriä. Lähin Kymsoten ikäasema sijaitsee Kouvolan keskustassa. Kouvolan Korian alueella toimii kuljetuspalvelulinja, joka kulkee kerran viikossa Prismän ja kauppakeskus Veturin kautta Kouvolan keskustaan ja takaisin. Ravintola- ja kauppalpalvelut ovat saatavissa Korian alueelle kotiinkuljetuspalveluna.

Virkkulankylän sijoittuminen Korian asuntomessualueella (*kuva 2*). Korian keskustaan on linnuntietä pitkin matkaa noin 500 metriä. Junaradan vuoksi keskustan kauppoihin tulee kiertoteiden kautta matkaa noin 1,8 kilometriä.

Vuoden 2019 asuntomessu- alue Pioneeripuistossa

Kuva 2. Kuvan lähde Kouvolan Sanomat 15.2.2018

7.3 Asukasvalinnat

Kouvolan Virkkulankylän asunnot ovat ARA- rahoitteisia vuokra-asuntoja. Asunnot ovat tarkoitettu iältään yli 55-vuotiaille, esteetöntä asumismuotoa etsiville ihmisille. Asunnot soveltuvat niin itsenäiseen kuin erilaisilla palveluilla tuettuun asumiseen. Asukasvalinnoissa noudatetaan ARA:n valintakriteereitä vuokratalon omistajalle. Valintaperusteisiin kuuluu hakijan asunnon tarve, varallisuus sekä tulot. Tulorajoja ei asukkaille enää ole. Etusijalle asunnon hakijoista asetetaan asunnottomat ja muut kiireellisimmässä asunnon tarpeessa olevat, vähävaraisimmat ja pienituloisimmat hakijat. (ARA 2019, 7.) Näillä perusteilla Kouvolan Virkkulankylän asukasvalinnat teki isännöintitoimisto ES-Laatuasunnot Oy.

8 OPINNÄYTYÖN PROSESSI

Opinnäytetyömme prosessi oli laajuudeltaan noin kaksi ja puoli vuotta. Aloitimme prosessin keskustelemalla tilaajan kanssa mahdollisista opinnäytetyön vaihtoehtoista syksyllä 2018. Joulukuussa 2018 hyväksyimme aiheen ohjaavalla opettajalla ja siitä lähtien aloitimme opinnäytetyön työstämisen. Huhtikuussa 2019 laadimme opinnäytetyön suunnitelman, kirjoitimme sopimukset

sekä saimme suullisen tutkimusluvan Kuusikkoaho Oy:ltä. Opiinnytetyön suunnitelmaseminaari pidettiin toukokuussa 2019.

Haastattelut oli tarkoitus ajoittaa niin, että ensimmäiset haastattelut olisivat olleet ennen asukkaiden muuttamista ja toiset haastattelut noin puoli vuotta muuton jälkeen. Haastattelujen ensimmäisen vaihe päästiin kuitenkin aloittamaan ennakkosuunnitelmista poiketen vasta lokakuussa 2019. Uusien asukkaiden oli alun pitäen tarkoitus muuttaa Virkkulankylän asuntoihin heti asunomessujen jälkeen, mutta asukasvalinnat viivästyivät vuokraajan toimesta vähäisen kiinnostuksen vuoksi. Pyynnöistämme huolimatta emme saaneet tietoa tulevista asukkaista ennen heidän muuttoaan ja haastattelut jouduttiin toteuttamaan vasta asukkaiden muuton jälkeen.

Haastattelujen toinen vaihe toteutettiin pääosin maaliskuussa 2020 ja loput päästiin tekemään koronatilanteen vuoksi vasta elokuussa 2020. Purimme haastattelut elokuussa 2020 ja kokosimme työn loppuun syyskuun 2020 aikana. Opiinnytetyö esiteltiin marraskuussa 2020, jonka jälkeen se jäi tilaajan käytettäväksi ja hyödynnettäväksi mahdollisessa markkinoinnissaan ja toiminnan kehittämisessään.

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

9.1 Tutkimusmenetelmä

Opiinnytetyömme tutkimus on kvalitatiivinen tapaustutkimus eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä (Kananen 2015, 67.), tässä tapauksessa Kouvolan Virkkulankylän asukkaiden kautta. Lähtökohta laadulliselle tutkimukselle on todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi ym. 2007, 157). Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä on ihmisen käyttäminen tiedon keruun välineenä, tutkijan pyrkimys tarkastella aineistoa monitahoisesti ja yksityiskohtaisesti, tutkittavan oman näkökulman julkituominen, kohdejoukon tarkoituksenmukainen valitseminen, tutkimussuunnitelman muotoutuminen tutkimuksen edetessä sekä tapausten aineutlaatuinen käsittely ja sen mukainen aineiston tulkitseminen. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Tutkimusmenetelmä sopi työhömmme hyvin, koska tavoitteenamme oli yrittää saada selville tutkimuksen kohteiden omia kokemuksia yhteisöllisyyden kehittymisestä tietyssä asuinympäristössä.

9.2 Aineiston keruu

Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastatteluna, joka on yksi käytetyimmistä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä. Tutkittava ja tutkija ovat tällöin keskenään vuorovaikutussuhteessa. Teemahaastattelu toteutetaan yksilöhaastatteluna, rauhallisessa tilassa ja luotettavassa ilmapiirissä. (Kananen 2015, 142–148.) Haastateltaviksi valittiin Virkkulankylän asukkaita. Teemahaastattelujen avulla saatiin selville tutkittavien kokemuksia yhteisöllisyyden kehittymisestä.

Teemahaastattelussa haastattelun teemat ovat tiedossa, mutta kysymyksille ei ole määrätty tarkkaa muotoa taikka järjestystä (Hirsjärvi ym. 2007, 203). Teemahaastattelu ei edellytä yhtenäistä kokeellisesti aikaansaattua kokemusta, vaan menetelmässä korostetaan haastateltavien kokemuksia ja heidän määritelmiään tilanteista (Hirsjärvi & Hurme, 2018, 48). Opinnäytetyön haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna eli kysymykset oli määrätty ennalta, mutta haastattelijoina pystyimme vaihtelevaan niiden sanamuotoa sekä järjestystä. Teemahaastattelu on siis menetelmänä puolistrukturoitu haastattelun aihepiirin ollessa kaikille sama, kysymysten eri järjestyksestä ja sanamuodoista huolimatta. Haastattelu etenee tiettyjen teemojen viitoittamana ja tuo esille tutkittavien äänen. (Hirsjärvi & Hurme, 2018, 48.) Teemahaastattelussa ennalta määrätty haastattelurunko toimii ikään kuin muistilistana ja se joustaa haastatteluissa syntyneiden tilanteiden mukaan. Haastattelurungon kaikki aihealueet käydään haastateltavien kanssa läpi, mutta niiden laajuus elää haastattelun mukaisesti. Opinnäytetyön haastattelun runko löytyy liitteestä 1.

Haastatteluista tehtiin testihaastattelut ennen varsinaisten haastattelujen aloittamista. Sen perusteella pystyttiin arvioimaan haastattelun eteneminen ja kesto. Varsinaiseen haastatteluun osallistui seitsemän henkilöä, jotka olivat valittu asumaan Virkkulankylään. Ennalta sovitusti varsinaisessa haastattelussa toinen opinnäytetyön tekijöistä toimi haastattelijana ja molemmat nauhoittivat haastattelut matkapuhelimen nauhoitusohjelmalla. Haastattelut tehtiin asukkaiden kotona, rauhallisessa ja luontevassa ympäristössä. Paikan päällä ei ollut muita asukkaita, jolloin haastattelulle saatiin turvallinen ja luotettava il-

mapiiri. Molemmilla opinnäytetyön tekijöistä oli mahdollisuus tehdä tarkentavia apukysymyksiä haastattelun edetessä. Apukysymyksiä käytettiin avaamaan tai syventämään vastauksia. Haastattelujen kesto oli kahdestakymmenestä minuutista viiteenkymmeneen minuuttiin. Haastattelut kestivät keskimäärin 35 minuuttia.

9.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Opinnäytetyömme teemahaastattelut antoivat runsaasti tietoa. Teemahaastattelujen aineisto on yleensä rikasta ja monivivahteista. Aineiston määrä ja sen sisällön laajuus tekevät analyysivaiheesta haastavaa ja työlästä. Haastatteluaineisto tulisi käsitellä ja analysoida mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen, jotta aineisto on vielä tuore ja se inspiroi tutkijaa. Aineiston analysointitapa olisi hyvä miettiä jo aineiston keräämisvaiheessa. Hirsjärvi & Hurme kirjoittavat ”Tutkimushaastattelu” –kirjassaan (2018, 136.), että aineiston analysoiminen samanaikaisesti aineiston keruun, tulkinnan ja narratiivisen raportoinnin kanssa esitetään tavallisena menettelytapana. Kirjan mukaan haastatteluaineiston analyysi voidaan tehdä ainakin kolmella tavalla: aineisto puretaan, koodataan ja sen jälkeen siirrytään tutkijan intuitioon luottaen analyysiin, aineisto puretaan, koodataan ja edetään analyysiin tai purkamis- ja koodaamisvaiheet yhdistetään ja siirrytään analyysiin.

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole vain yhtä oikeaa analyysitapaa. Analyysi voi alkaa jo haastattelutilanteessa, jolloin hän voi tehdä havaintoja ilmiöistä niiden toistuvuuden, jakautumisen tai erityistapausten perusteella. Tutkija voi käyttää analysoinnissa joko induktiivista päättelyä, jossa keskeistä on aineistolähtöisyys tai abduktiivista päättelyä, jossa tutkija pyrkii aineistonsa avulla todentamaan joitain teoreettisia johtideoita. (Hirsjärvi & Hurme 2018, 136.) Teimme aineiston purkua sekä tarkastelua yhtäaikaaisesti aineiston keruuvaiheessa.

Aineisto voidaan purkaa tallenteista kahdella tapaa. Toinen tapa on, että koko haastatteludialogista tehdään sanasta sanaan litterointi eli puhtaaksikirjoitus tai toinen tapa on, että se voidaan tehdä valikoiden esimerkiksi teema-alueista tai vain haastateltavan puheesta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138.) Käytimme tutkimuksen aineiston purkamiseen tapaa, jossa litteroimme haastateltavien

puheen koko aineistosta valikoiden, mutta sanatarkasti. Litteroinnit tulostettiin ja niistä keskusteltiin ja valittiin alkuperäisen tutkimusongelman mukaisesti tärkein informaatio, joka kirjattiin tuloksiksi. Haastattelukysymykset olivat jo valmiiksi teemojen (fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen näkökulma) alla, mutta haastateltavien vastauksien yhteydessä saattoi tulla vastaus toisesta teema-alueesta, jolloin yhteenvedon yhteydessä niitä siirrettiin toisiin teemoihin.

Vastauksista tehtiin yhteenvedot teemoittain ja joitain samoja vastauksia yhdistettiin. Aineiston teemoittelussa painotetaan asioita, mitä kustakin teemasta on sanottu. Analysoimme opinnäytetyön haastatteluihin osallistuneiden vastauksia teemoittain ja teimme analyysin perusteella johtopäätöksiä yhteisöllisyyden kehittymisen kokemuksista.

10 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Hyvän tieteellisen käytännön toimintatapoihin kuuluu rehellisyys, tarkkuus ja luotettavuus tutkimuksessa, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tulosten arvioinnissa. Tiedonhankintamenetelmät sekä tutkimus- ja arviointimenetelmät ovat eettisesti kestäviä ja tulosten julkaisu on avointa. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi on toteutettu tieteellisen tiedon vaatimusten mukaisesti, tutkimusryhmän jäsenten roolit, vastuut ja velvollisuudet on jaettu ennen tutkimuksen alkua ja muiden tutkijoiden työ saavutukset on huomioitu asianmukaisella sekä kunnioittavalla tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.) Opinnäytetyö on suoritettu tutkimuseettisten ohjeiden mukaisesti, hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

Eettiset ongelmat ovat hyvin monisäikeisiä haastattellessa tutkittavia nimenomaan suorassa kontaktissa. Tärkeimpinä eettisinä periaatteina ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa voidaan pitää informointiin perustuvaa suostumusta, luottamuksellisuutta, seurauksia ja yksityisyyttä. (Hirsjärvi & Hurme 2018, 19–20.) Kaikki tutkittavat olivat aikuisia ja päättivät itse vapaaehtoisesti osallistuvatko tutkimukseen, joten tästä ei pitäisi muodostua erityistä eettistä haastetta. Tutkittavien henkilöiden määrä on pieni ja kohdistettavissa Virkkulankylän asukkaisiin, joten tunnistettavuus tulee estää. Haastatteluun osallistujista ei kerätty tunnistetietoja, mutta haastattelut nauhoitettiin ja äänen perusteella

henkilöt olisi mahdollista tunnistaa. Kaikki äänitteet säilytettiin ulkopuolisten ulottumattomissa. Kaikki materiaalit tuhottiin analysoinnin jälkeen.

11 TULOKSET

Ensimmäiseen haastatteluun vastasi viisi naista ja kaksi miestä. Iältään heistä yksi oli 55–64-vuotias, kolme heistä oli 65–74-vuotiaita ja kolme 75–84-vuotiaita. Vastaajista 3 oli leskiä, kaksi eronnutta, yksi naimisissa ja yksi naimaton. Kaikki vastaajat muuttivat asuntoon yksin ja olivat joko eläkkeellä tai varhaiseläkkeellä.

Kysyttäessä vastaajien kokemaa avuntarvetta muuton aikana, neljällä ei ollut avuntarvetta/ toimintakykyä häiritsevää vammaa, sairautta tai kipua. Yksi haastateltava koki saunaan menon haastavana ja pelottavana, tasapainon horjumisen takia. Kahdella haastateltavalla oli sairaus, joka vaikutti liikkumiseen ja he joutuivat käyttämään apuvälineitä. Yhdellä oli henkisesti rankka elämänvaihe, joka vaikutti hänen elämänlaatuunsa, mutta ei varsinaisesti fyysiseen toimintakykyyn.

Haastateltavista kolme koki toimintakykynsä kokonaisuutena hyvänä. Kaksi haastateltavaa koki fyysisen toimintakykynsä ihan hyvänä, mutta psyykkisen/ henkisen toimintakykynsä alentuneen. Toinen näistä vastaajista koki olevansa kuitenkin erittäin sosiaalinen ja henkisen puolen alentumisen johtuneen läheisen äskettäisestä poismenosta.

Yksi vastaaja kertoi kaiken vaikuttavan kaikkeen. ”Kyllähän se vaikuttaa muuhunkin kuin fyysiseen, kun tuo liikuntakyky on mennyt.” ”Tottakai se mielialaan vaikuttaa, kun ei pysty liikkumaan.”

Taustatietojen selvittämisen jälkeen kysyimme haastateltavien ajatuksia yhteisöasumisesta. ”Millaisia ajatuksia yhteisöasuminen herättää?”

Kaikkien haastateltavien vastauksissa korostui positiivinen ja myönteinen käsitys yhteisöasumisesta sekä kiinnostus uudesta. ””Täähän on ideana minust hirveen hyvä, jos tää toimis niin kuin on suunniteltu niin tää ois hirveen hyvä.” ” Meillä kotona on ollut hirveen sosiaalista aina...Saatto sukulaiset tulla

ja isän kavereita ja näin. ne saatto nukkua missä vaan. Semmoinen on jotenkin niin tuttua semmonen sosiaalinen.”

Konkreettisia toiveita Virkkulankylässä asumisessa oli esteettömyys, iso kylpyhuone ja yhdessä tekeminen. ”Ja sit et siellä järjestetään näit, et myö pysytään terveinä ja sit se, et löytää sen lenkkikaverin, joka on saman tasonen. Et kaikkkee tämmöstä, että fyysinen ja henkinen puoli säilyis. Et yhdes tehtäis, mentäis vaik uimaan.”

Muutoin vastaajien oli vaikea määritellä mitään tiettyjä odotuksia. ”En mää osaa sanoo et erityisiä. Koska tota tää ilmeisesti muovautuu meidän asukkaiden mukaan.”

Kysyttäessä mahdollisista epäilyksistä asumismuotoa kohtaan, neljä vastaajista oli sitä mieltä, että asumismuoto ei herätä epäilyksiä. Kolme vastaajista mietti, kuinka sopeutuu joukkoon ja kuinka pärjää muiden kanssa. Vastaajista osa oli ennen asunut maalla, jossa on ollut paljon tilaa ja tutut ympäristöt. Muutos on iso ja aiheuttaa osaltaan jännitystä: ”Sillähän tietty ymmärrätte, että tämä on helvatin vierasta”

Kun kysyimme ”Mitä toivoisitte yhteisössä tehtävän yhdessä?”, kaikki vastaajat toivoivat yhdessä tekemistä sekä sisällä että ulkona. Konkreettisia toiveita oli ruoanvalmistus, kortinpeluu, laulaminen, elokuvien katselu, lenkkeily, puutarhanhoito. ”No kaikkkee semmoista mukavaa. Mikä se ois kellekin mukavaa.” ”Sellainen laavujuttu olisi hyvä, että näin syksyllä voisi tulistella ja paistaa makkaraa. Minusta se olis aivan ihanaa.” Kahdella vastaajista ei ollut esittää mitään konkreettista toivetta tekemisen suhteen.

Asuntojen fyysiset puitteet ja sen mukanaan tuoma turvallisuuden tunne koettiin lisäarvona. ”Nämä tilathan on niinku viimesen päälle, että sehän on jo semmonen lisäarvo. Ettei oo sillä tavalla puutetta, etkä asu sellaisessa hollittalin mökissä.” ”Tietenkin myös se turvallisuus on –tänä päivänä on niin paljon sitä turvattomuutta.”

Seura, yhdessä tekeminen, toisten ihmisten läheisyys ja juttuseura toistuivat kaikkien haastateltavien vastauksissa. ”Varsinkin ne toiset ihmiset tois sitä si-sältöö. –Lapsillehan sitä voi aina puhuu, mut ei se ole semmosta. Että olis siinä joku.” ” Jos mä olisin halunnut murjottaa yksin kotona, en mä olis tänne tullut.”

Toisen vaiheen haastattelut tehtiin 4,5–6 kk ensimmäisestä haastattelusta. Kaksi ensimmäisen vaiheen haastateltavista ei vastannut toisen vaiheen kysymyksiin. Toinen vastaajista oli jo muuttanut pois ja toisen terveydentila ei antanut haastattelulle mahdollisuutta. Vastauksia toisen vaiheen kysymyksiin saatiin viisi.

Neljällä vastaajista avuntarve ei ollut muuttunut alkutilanteesta. Yksi koki avuntarpeensa lisääntyneen, mutta ei osannut määritellä avun laatua. ””Apuu tarvii, en edelleenkään itekään osaa määritellä mitä se apu on.”

Kysyimme vastaajilta, miten odotukset (sosiaalinen, fyysinen ja psyykkinen) olivat täyttyneet näiden asuttujen kuukausien aikana. Vastaajien fyysiset odotukset ovat pääosin toteutuneet. ”Fyysiset odotukset on täyttynny.” ”Täällä on puhdasta, kaunista ja siistiä”

Sosiaaliset ja sitä kautta psyykkiset odotukset eivät olleet yhdelläkään vastaajista täysin toteutuneet. Toiveissa oli puhekaveri, lenkkikaveri ja yhteistä tekemistä. ”Mie olen hirveen pettyny. Ku roskikselki käy ni hyvä jos päivää sanotaan ja sit heti pois.” ”Sais enemmän olla ihmisii, et näkis onko samanhenkii sille et vois jonku kaa käydä lenkillä tai jotain.” ”Kyl mä odotin enemmänkin tätä yhteisöllisyyttä. Yks syy on varmaan se, että täällä on niin vähän asukkaita ja sitten se, että jos on tollasia niinku sanotaan. En mää millään pahalla sano, mut ei tuost naapuristakaan mihinkään oo.”

Toisaalta toiset vastaajista olivat kaikkeen tyytyväisiä: ”Ei mulla silleen mitään valittamista ei ole.” ”Se silleen kävi kivuttomasti minusta, että kuitenkin täällä on semmonen yhteisö olemassa, koska minä ajattelin sitä, että jos minä oisin tänne ihan johonkin semmoseen kerrostaloon näin muuttanut, etten minä ois niinku tuntenu kettään ni se ois aivan eri tilanne ollu.”

Kysyttäessä ”Miten yhteisöllistä asumista voidaan tukea?”, koettiin vastauksen antaminen hankalaksi. Ei osattu sanoa olisiko olemassa joku tietty keino yhteisöllisyyden tukemiseen. Koettiin, että kaikkien tulisi olla saman henkisiä ja kantaa huolta ja vastuuta toisistaan. ”No en mä oikein tiiä. Mitä sitä nyt sit. Sitä tukisi enne, että kaikki niinku välil ois, ottas, ettei kukaa jäis sillee syrjää.”

Nyt Virkkulankylässä on vain vähän asukkaita ja se koettiin yhteisöllisen asuminen haasteena. ”Ois voitu silleen, et ois ollut enemmän ihmisii. Meitä oli vaan tällainen pieni, oiks meitä vaan 8 vai? Niin ois ollu paljon elämääkin, pihallakin vähän vipinääkin ja menoo koko ajan.”

Kaikki vastaajat kokivat, että ovat itse yrittäneet saada asukkaita mukaan toimintaan ja korttelitalolle istumaan, mutta ”muut” eivät ole olleet siihen halukkaita. ”Me ollaan yritetty niitä mukaan kāskee, mut en mä tiiä. Ei ne oikeen. Minä aina välillä sanon, että lähetäänkö yhteistaloon, mut ei ne innostu, ei ne sinne lähe.”

Yhteisöllisyys pitäisi vastaajien mielestä toisaalta lähteä heistä itsestään ja asukkaita pitäisi olla enemmän, mutta toinen vahva näkemys on, että toiminnalla tulisi olla vetäjä. ”Siinä olis pitäny olla enemmän ihmisii ja kova vetäjä, joka olis siis saanu kaikki ihmiset niinku liikkeelle. Mie en saanu liikkeelle kuin nää mitä on miunun kaverina, ne miä olen saanu liikkelle.”

Kouvolan Virkkulankylän asumismuodon koetaan tuoneen asukkailleen lisäarvoa elämiseen. Virkkulankylän asunnot koetaan fyysisiltä puitteilta hyviksi. ”On se silleen tuonut lisäarvoa, et on tällanen hieno koti.” Asumismuoto koetaan hyväksi ja se mahdollistaa sosiaalisuuden asukkaiden kesken. ”Nyt on ittestäkin tullu eri tavalla sosiaalinen, ottaa ne toisetkin jo huomioon niinku sitä oli vähän itsekkäämpi, ku asu itekseen.” Kaiken kaikkiaan asukkaat kokevat nimenomaan sosiaalisuuden elämisen lisäarvona, vaikkakaan se ei näiden kokemusten perusteella toteutunutkaan ennakkoon toivotulla tavalla.

Lopuksi kysyimme vastaajien mielipidettä siihen, valitsisivatko nykyisen kokemuksensa perusteella uudelleen samoin. Neljä vastaajista valitsisi samoin uudestaan. Osa toivoisi lisää asukkaita tullakseen. ”Kyllä voisin valita saman.

En oo niin pettynyt” ”Valitsisin jos täällä ois muitakin ihmisiä ja paljon.”

”No kyl mää oikeestaan hyväksyn tän asumisen ja täs on ihan kiva. Et en mää nyt osaa minkä toisen mä olisin voinut valita sitten.”

Yksi vastaajista ei tämänhetkisten kokemusten ja tietojen valossa valitsisi enää Virkkulankylää asuinpaikakseen.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Virkkulankylän asukkaat odottivat asuntojen olevan fyysisiltä puitteiltaan esteettömiä ja tilavia, piha-alueiltaan helposti lähestyttäviä ja uutuutensa vuoksi kokonaisuutena teknisesti turvallisia. Fyysisiin odotuksiin liitettiin vastaajien ennakko-odotus siitä, että heidän toimintakykyisyytensä pysyisi vähintään samana kuin asuntoon muuttaessa ja sitä voisi jatkossa ylläpitää myös yhteisen toiminnan avulla.

Asukkaiden fyysisten odotusten koettiin pääosin täyttyneen ja antaneen osaltaan hyvän mahdollisuuden yhteisöllisyyden kehittymisen toteutumiselle sekä sosiaalisuuden mahdollistumiselle. Asuntoja pidettiin puhtaina, kauniina, siisteinä, esteettöminä sekä niiden koettiin sitä kautta lisäävän ikääntyneiden asukkaiden turvallisuuden tunnetta.

Ensimmäisen vaiheen haastatteluissa korostui asukkaiden kiinnostus ja puhtaasti positiivinen mielikuva yhteisöllistä asumismuotoa kohtaan. Heidän mielestään yhteisöllisyys tarkoitti lähinnä yhdessäoloa ja toisten ihmisten seuraa. Heillä oli toiveissa löytää lenkkikavereita, juttukavereita, peli- ja harrastuskavereita jne. He toivoivat asioita tehtävän ja järjestettävän yhdessä. Heidän toiveissaan tehdä yhdessä oli mm. ruoanvalmistus, puutarhanhoito, lenkkeily, laulaminen ja elokuvien katselu. Haastateltavien toiveissa oli, että asumismuoto uusine ihmisineen toisi sisältöä elämään.

Yhteisöllinen asuminen ja Virkkulankylässä asuminen koettiin siis ensimmäisen vaiheen haastattelussa kiinnostavana ja hyvänä ideana. Toivottiin, että yhteisöllisyys Virkkulankylässä alkaisi toimia suunnitellusti ja se mahdollistaisi hyvän ja toimivan elämäntavan uudessa asuinympäristössä. Useimmilla vastaajista ei ollut asumismuotoa kohtaan ennakkoepäilyksiä ja ajateltiin,

että, asuntoihin hakeutuisi asumaan vain samanhenkisiä ihmisiä. Osa vastaa-
jista kuitenkin mietti, kuinka sopeutuisi joukkoon ja kuinka pärjäisi muiden
asukkaiden kanssa. Epäilyksiä herätti mm. mielikuva siitä, että yhteisöasumi-
ssa tulisi asua kuten ns. kommuunissa ja valmistaa esimerkiksi ruoka yh-
dessä. Yhden asukkaan vastauksissa korostui ahdistus täysin uudesta ja
isosta elämänmuutoksesta. Vastaaja koki, että valinta Virkkulankylään muu-
tosta ei ollut hänen omansa vaan omaisten, jotka ajattelivat yhteisöllisyyden
antavan turvaa hänen loppuelämänsä. Hän koki, että hänen oli ollut pakko
muuttaa, mutta olisi itse valinnut suoraan palvelutalon, jossa kaikki palvelut
olisivat olleet äärellä. Nyt hän pyrki vain sopeutumaan tähän tilanteeseensa.

Käytännössä sosiaalisen puolen toiveet ja ajatukset eivät kuitenkaan täysin to-
teutuneet yhdenkään vastaajan kokemuksen mukaan. Yksi vastaajista kertoi
olevansa erittäin pettynyt sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden asukkaiden
kanssa. Jokainen vastaajista koki, että yritti itse saada sosiaalista elämää ja
tekemistä aikaan, mutta muut asukkaat eivät olleet siitä kiinnostuneita. Asuk-
kaat eivät juurikaan ryhtyneet tekemään asioita yhdessä eivätkä varsinaisesti
hakeutuneet toistensa seuraan. Osa asukkaista sai juttukavereita toisistaan ja
osan kanssa vaihdettiin vain pakolliset päivän kuulumiset. Ihmeteltiin, kuinka
niin kävi, mutta koettiin että omasta puolesta halukkuutta yhdessä tekemi-
seen olisi ollut. Kokemuksiin vaikutti vastaajien mukaan ainakin se, että Virk-
kulankylässä oli vähän asukkaita. Ajateltiin, että jos asunnot olisivat tulleet täy-
teen, olisi heidän joukostaan löytynyt paremmin seuraa ja enemmän saman-
henkisiä ihmisiä.

Toisen vaiheen haastattelussa kysyttiin, kuinka yhteisöllistä asumista voitaisiin
tukea ja kuinka yhteisöllisyyttä olisi voinut edistää. Vastaajat kokivat, että suu-
rimmaksi haasteeksi muodostui Virkkulankylän vähäinen asukasmäärä ja sen
aiheuttama sosiaalisten tilanteiden vähäisyys. Asukkaat olivat huomattavan
pettyneitä siihen, että Virkkulankylä ja vuokrausta järjestävä ES-laatuasunnot
eivät olleet saaneet asuntoja markkinoitua ja vuokrattua. Nyt suurin osa asun-
noista oli tyhjiillään ja nykyisillä asukkailla oli olo, että koko ajan odotellaan jo-
tain valmistuvaksi ja tulevaksi. Koko ”yhteisöllisyyden” alkaminen tuntui odot-
tavan koko asukasmäärän täyttymistä. Toisaalta vastaajien mukaan yhteisölli-
syyden olisi tullut lähteä heistä itsestään. Osan vastaajien mielestä toiminnan
käynnistymiseksi ja pyörittämiseksi olisi tullut olla vetäjä.

Virkkulankylä-konseptin mukaisia asuinympäristöjä on rakennettu ympäri Suomea nyt jo Joensuuhun, Kauhavalle, Kouvolaan sekä Poriin. Lisää asuin ympäristöjä rakentuu Hausjärvelle, Ivaloon, Kontiolahteen, Porvooseen, Pyhäjärvelle sekä Siuntioon. Virkkulankylät ovat jostain syystä kärsineet kiinnostuksen puutteesta eikä niihin ole saatu asukkaita. Virkkulankylän asumisympäristöjä on ns. vuokrattu yksityisten palvelutalojen käyttöön ja esimerkiksi Kouvolaan Virkkulankylän asunnot on tällä hetkellä Kymsoten vuokrattavana. Yhteisöllinen vuokra-asuminen ei toistaiseksi kokemuksemme mukana ole vielä ottanut ns. tuulta alleen eikä sen vuoksi ole riittävän kiinnostava asuin ympäristönä. Yhteisöllistä asumista tulisi mielestämme markkinoida enemmänkin siitä lähtökohdasta, että se antaa ikääntyneelle(kin) mahdollisuuden elää ja vanheta turvallisessa ympäristössä, jossa on saman henkisiä asukkaita ympärillä. Tietoisuus yhteisöllisestä asumismuodosta tulisi saattaa kaikkien ikääntyvien tietoon, jotta asuntojen markkinoinnista tulisi helpompaa ja asumismuodosta lähestyttävämpää. Asumismuoto voi mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen jatkumisen ja sitä kautta sosiaalisen, psyykkisen ja fyysisenkin toimintakyvyn ylläpitämisen.

Opinnäytetyömme haastattelujen vastauksissa näkyy selkeä yhtenäisyys mm. Loppukirin asuinyhteisön hyvän yhteisöllisen asumisen tuottamista toiveista ja unelmista. Tärkeimmät toiveet sekä Loppukirin että Kouvolaan Virkkulankylän kohteissa koskivat yhteistä tekemistä, seuraa, retkiä, yhdessäoloa, turvallisuutta ja yhteisiä kulttuurihetkiä. Myös pelot olivat samankaltaisia; kuinka henkilökemiat kohtaavat ja tuleeko kuppikuntia. (Dahlström & Minkkinen 2009, 70–71.)

Yhteisöllisyys ei tämän opinnäytetyön tutkimuksen perusteella herää henkiin ilman avustusta. Pelkät yhteisöllisyyttä tukevat tilat ja innokkaat asukkaat eivät riitä yhteisöllisyyden syntyyn. Johtopäätöksenämme on, että asukkaiden saatavilla tulisi olla sosiaali- ja terveysalan ammattilainen, asumisohjaaja tai koordinaattori, joka tarvittaessa aukaisisi solmukohtia ja tukisi asukkaiden hyvinvointia, järjestäisi yhteisöllistä ohjelmaa ja auttaisi mm. kauppa- ja ruokapalvelujen saatavuudessa ja asioiden hoitamisessa. Tällöin avuntarve olisi ikääntyneille asukkaille oikea-aikaista ja ennakoivaa. Parhaimmillaan yhteisöllinen asumismuoto lisää tai ylläpitää toimintakykyä, tukee arjessa ja voi vähentää

tulevia sosiaali- terveyspalvelujen tarpeita. Yhteisöllisyyden siirtyessä seuraavalle tasolle, jäsenet alkavat järjestää itse toimintaa ja kokoontumisia. Tätä emme Kouvolan Virkkulankylän tapauksessa päässeet vielä todistamaan.

13 JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSIA

Opinnäytetyömme edetessä totesimme, että yhteisöllisyyden kehittymisestä ei ole juurikaan tehty tutkimuksia aikaisemmin. Ikääntyneiden yhteisöllinen vuokra-asuminen on vielä suhteellisen uusi asumismuoto, vaikkakin yhteisöllisiä asuinympäristöjä löytyy mm. Loppukiri Helsingistä, Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökylä Tampereella ja Lipporanta Oulussa. Puitteita yhteisölliselle asumiselle siis löytyy, mutta ikääntyneiden yhteisöllisiä vuokra-asuntoja vielä vain vähän.

Kouvolan Virkkulankylään tehtyjä opinnäytetöitä on tällä hetkellä tehty jo kolme ja lisätutkimuksen voisi tehdä esimerkiksi siitä, kuinka yhteisöllisestä asumismuodosta saadaan kiinnostavampi ja millainen määrä tukea tarvitaan yhteisöllisyyden käynnistämiseksi. Jatkossa mielestämme voisi tutkia esimerkiksi:

- yhteisöllistä asumismuotoja koskevia ennakkoluuloja ja uskomuksia
- yhteisöllisyyden kehittymistä pidemmällä aikavälillä
- yhteisöllisyyden vaikutuksia palveluiden käyttöön

LÄHTEET

ARA. 2019. Asukasvalintaopas arava- ja korkotukivuokra-asuntoihin. PDF-dokumentti. Saatavissa: file:///C:/Users/tuuli/Downloads/Asukasvalinta-opas_2019.pdf [Viitattu 5.10.2020].

Aro, J. 2011, Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa Kangaspunta, S. (Toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 45.

Dahlström, M. Minkkinen, S. 2009. Loppukiri. Vaihtoehtoista asumista seniori-ikässä. Helsinki: Werner Söderström Oy, 70–71.

Durret, C. 2009. Senior Cohousing handbook. 2.painos. Kanada: New Society Publishers

Färdknäppen s.a. Familjebostader.com. Päivitetty 18.3.2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://familjebostader.com/uthyres/bostader/kollektivboende/fardknappen-sodermalm/> [Viitattu 8.10.2020].

Heikkinen, E. 2016. Vanhenemisen ulottuvuudet ja vanhenemiseen vaikuttavat tekijät. Teoksessa Heikkinen, E. Jyrkämä, J. Rantanen, T. (toim.) Gerontologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 405.

Helamaa, A. Pylvänen, R. 2012. Askeleita kohti yhteisöasumista: Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta: MONIKKO-hanke: Moninaisten yhteisöllisten asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämispilotit. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://tutcris.tut.fi/portal/files/3847998/monikko_askeleita_kohti_yhteisoasumista.pdf [viitattu 5.10.2020].

Helminen, V. Vesala, S. Rehunen, A. Strandell, A. Reimi, P. Priha, A. 2017. Ikääntyneiden asuinpaikat nyt ja tulevaisuudessa. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20/2017. PDF-dokumentti. Saatavissa: file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Downloads/SY-KEra_20_2017.pdf [viitattu 5.10.2020].

Hirsjärvi, S. Hurme. 2001. Tutkimushaastattelu. Aineiston purkaminen. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. Helsinki: Tammi.

Hynynen, R. 2018. Ikääntyneiden asumisen nykytilanne ja kehittämishaasteet. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://uusiep.fi/wp-content/uploads/2018/10/vaesto-ikaantyy-25.10.2018-esitys-raija-hynynen.pdf> [Viitattu 9.10.2020].

Hyypä, M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyypä, M. 2005. Me-hengen mahti. Kuinka yhteisöllisyydestä syntyy hyvinvointia. Jyväskylä: PS-kustannus

Hämäläinen, P. Kojo, H. Lanne, M. Rytönen, A. Reisbacka, A. 2013. Ikäihmisen tulevaisuuden asuminen. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vtt.fi/inf/pdf/technology/2013/T79.pdf> [viitattu 1.10.2020].

Härmälänrantayhdistys s.a. Tervetuloa mukaan toimintaan. WWW- dokumentti. Saatavissa: <https://www.harmalanrantayhdistys.fi/toiminta> [Viitattu 8.10.2020].

Jalava, J. Lahtinen, H. Tyvimaa, T. Vuorela, M. Arolinna, S. 2017. Ikääntyneiden asumisratkaisujen tarve ja toteutus. Ympäristöministeriön raportteja 16 | 2017. PDF- dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79907/YMra_16_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 1.10.2020].

Jolanki, O. Leinonen, E. Rajaniemi, J. Rappe, E. Räsänen, T. Teittinen, O. Topo, P. 2017. Asumisen yhteisöllisyys ja hyvä vanhuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47/2017. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79913/47_ASUVA-loppuraportti%202017_NETTIindd.pdf [viitattu 1.10.2020].

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kiramo, A. Liimatainen, E-M. 2016. Mummokommuuni kolmannen iän asumis- muotona. Ikääntyvien odotukset yhteisöasumiselta. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117824/Aino_Kiramo_ja_Ella-Maria_Liimatainen.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 5.10.2020].

Kouvolan Sanomat. 2018. Ikääntyneiden kahdeksan pientalon rakentaminen varmistui Pioneeripuiston asuntomessualueelle. WWW- dokumentti. Saatavissa: <https://kouvolansanomat.fi/uutiset/lahella/bab382e6-ad1a-46e2-9d87-0d306bca768b> [viitattu 5.10.2020].

Kuntaliitto. 2020. Kuntien väestö ja ikärakenne 31.12.2019. Päivitetty 26.3.2020. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/talous/kuntien-vaesto-ja-ikarakenne> [viitattu 5.10.2020].

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 28.12.2012/980.

Lantta, T. Uosukainen, H. 2020. Yhteisöllisyyden ja virikkeellisuuden merkitys ikääntyneiden asunnon valinnassa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.

Lehto, U-S. Ojanen, M. Nieminen, T. Turpeenniemi-Hujanen, T. 2017. Sosiaalisten resurssien vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen. PDF- dokumentti. Saatavissa: [file:///C:/Users/tuuli/Downloads/67759-Kirjotus%20\(sis%C3%A4lt%C3%A4en%20ydinasiat,tiivistelm%C3%A4t%20&%20asiasanat\)-82390-1-10-20171204.pdf](file:///C:/Users/tuuli/Downloads/67759-Kirjotus%20(sis%C3%A4lt%C3%A4en%20ydinasiat,tiivistelm%C3%A4t%20&%20asiasanat)-82390-1-10-20171204.pdf) [Viitattu 5.10.2020].

Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.

Lähteenoksa, M. 2008. Viisas arki - Opas yhteisöllisyyteen. Keuruu: Like. 22, 66–67.

Mäkelä, R. Teikari, V. 2017. Yhteisöllinen senioriasuminen Kouvolaan alueen seniori-ikäisten ajatuksia yhteisöasumisesta. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutus. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122308/Makela_Roosa_Teikari_Varpu.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Viitattu 5.10.2020].

Näslindh-Ylispangar, A. 2012. Vanhuksen terveyden, hyvinvoinnin ja hyvän elämän edistäminen. Helsinki: Edita.

Parjanne, M-L. 2004. Väestön ikärakenteen muutoksen vaikutukset ja niihin varautuminen eri hallinnonaloilla. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72934/Selv200418.pdf?sequence=1> [Viitattu 5.10.2020].

Pennington, D. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Tammer-Paino.

Pessi, A. & Seppänen, M. 2011. Yhteisöllisyys. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 288,292.

Rajakoski, N. 2017. Asuminen ja yhteisöllisyys, tutkimuksen tulokset. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.ilmarinen.fi/siteassets/uutishuoneen-liitteet-ja-lohkot/2017/iareena2017_asuminenjayhteisollisyys_ilmarinen.pdf [viitattu 4.10.2020].

Rappe, E. Kotilainen, H. Rajaniemi, J. Topo, P. 2018. Muisti- ja ikäystävällinen asuminen ja asuinympäristö. Ympäristöopas 2018, Ympäristöministeriö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161060/YO_2018_Muisti_ja_ikaystavall_asuminen_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 4.10.2020].

Routasalo, P. 2010. Yksinäisyys ja eristäytyminen. Teoksessa Tilvis, R. ym. (toim.) Geriatria. Porvoo: WS Bookwell Oy, 411–416.

Ryynänen, O-P. Vauramo, E. Malmi, T. Koikkalainen, V. 2020. Sote ja ikääntymisen ongelmat. Selviämispolun etsintää. KAKS – Kunnallisanalan kehittämissäätiö 82–83). PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2020/09/sote-ja-ikaantymisen-ongelmat.pdf> [viitattu 4.10.2020].

Sarvimäki A., Heimonen S., Mäki-Petäjä-Leinonen A. 2010. Vanhuus ja haavoittuvuus. Helsinki: Edita.

Setlementiasunnot s.a. Onni on hyvä naapuri. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://setlementiasunnot.fi/> [Viitattu 8.10.2020].

Sosiaali- ja terveystieteen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/333183> [Viitattu 5.10.2020].

StatFin. 2020. Asuntokunnat koon, vanhimman iän ja sukupuolen sekä talotyyppin mukaan, 2005–2019. Tilastokeskuksen tietokannat. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__asu__asas/statfin_asas_pxt_116d.px/ [viitattu 5.10.2020].

Suomen virallinen tilasto. 2018. Väestö ikäryhmittäin koko maa. Päivitetty 16.11.2018. Korjattu 18.12.2018. Helsinki: Tilastokeskus. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/vaenn/2018/vaenn_2018_2018-11-16_tau_001_fi.html [viitattu 5.10.2020].

Terveysverkko s.a. Vanhenemisen biologiaa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.terveysverkko.fi/tietopankki/terveysliikunta/ikaantymisen-vaikutukset-elimistoon/> [viitattu 29.4.2019].

Tiilikainen, E. 2019. Jakamattomat hetket. Yksinäisyyden kokemus ja elämänkulkua. Tallinna: Gaudeamus.

Tiuraniemi, J. 1993. Yksilö, ryhmä, organisaatio -Sosiaalipsykologian perusteita. Turku: Painosalama Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Opinnäytetyön eettiset ohjeet. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6prosessin%20eettiset%20suositukset%20muistilistat%20opiskelijalle%20ja%20ohjaajalle.pdf> [viitattu 5.10.2020].

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tyvimaa, T. 2012. Suomalaisen seniorin asunnon valinta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.rakennustieto.fi/Downloads/RK/RK120801.pdf> [viitattu 11.10.2020].

Valkonen, T. 2004. Elinajanodotteen kehitys, väestön vanheneminen ja tulevaisuuden terveysongelmat maailmassa ja meillä. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo94514.pdf> [viitattu 5.10.2020].

Valtioneuvoston kanslia. 2004. Ikääntyminen voimavarana. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://vnk.fi/documents/10616/622938/J3304_Ik%C3%A4%C3%A4ntyminen%20voimavarana.pdf [viitattu 5.10.2020].

Vanhuspalvelulaki 980/2012.

Vernerinet. 2019. Ikääntymisen määrittely. WWW-dokumentti. Päivitetty 9.1.2019. Saatavissa: <https://verneri.net/yleis/ikaantymisen-maarittely> [viitattu 20.4.2019].

Virkkulan ystävät. s.a. Virkkulankylä, ihmiselle hyvä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://virkkulankyla.fi/virkkualan-ystavat/> [viitattu 6.10.2020].

Wéman, T. 2013. Virkkulan Seniorikylä. Virikkeellisen yhteisöasumisen konsepti ikääntyville. Tampereen teknillinen yliopisto, Arkkitehtuurin laitos. Asuntopuunnittelu. Tampere. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://tutcris.tut.fi/portal/files/8295388/weman.pdf> [Viitattu 5.10.2020].

Widgren, P. 2019. Virkkulankylän yhteisökodit: Kouvola Virkkulankylä Korian asuntomessuilla 2019. Tampereen ammattikorkeakoulu. Rakennusarkkitehdin koulutus. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/264024> [viitattu 5.10.2020].

Ympäristöministeriö. 2015. Palvelualueen ja ikäystävällisen asuinalueen kehittäminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: [file:///C:/Users/tuuli/Downloads/Palvelualueen%20ja%20ik%C3%A4yst%C3%A4v%C3%A4llisen%20asuinalueen%20kehitt%C3%A4minen,%202015%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/tuuli/Downloads/Palvelualueen%20ja%20ik%C3%A4yst%C3%A4v%C3%A4llisen%20asuinalueen%20kehitt%C3%A4minen,%202015%20(1).pdf) [Viitattu 7.10.2020].

LIITTEET

TEEMAHAASTattelun Runko

LIITE 1

I Teemahaastattelun runko:

1. Mitä yhteisöllisestä asumisesta tiedetään / Mitä siltä odotetaan ja Mitä tarvitaan yhteisöllisen asumisen käynnistämiseksi?
2. Millaisia ajatuksia senioriasuminen herättää, millainen on näkemys tarpeista ja fyysisistä puitteista?
3. Mitkä asiat tuottavat lisäarvoa senioriasumisessa
- asumismuoto, asuinalue, ympäristötekijät (mm. palvelut, puitteet)?

II Teemahaastattelun runko:

1. Miten yhteisöllisyys kehittyi ja kuinka se vastasi odotuksia?
- Mitä palveluja/ apuja pitäisi olla lisää, mikä oli turhaa?
2. Miten kokemuksen perusteella yhteisöllistä asumista voidaan/ pitää tukea?
3. Onko palvelun tarve muuttunut ja ovatko asukkaat pärjänneet asumismuodon myötä paremmin kotona?

1 VAIHEEN HAASTATTELU

TAUSTAKYSEMYKSET

Sukupuoli

nainen

mies

muunsukupuolinen

Ikä

55–64

65–74

75–84

yli 85-vuotias

Siviilisääty

Naimaton

Naimissa

Avoliitossa

Parisuhteessa

Eronnut

Leski

Työelämä

osa-aikatyössä

työkyvyttömyyseläkkeellä

eläkkeellä

muu, mikä_____

Kuinka monta asuntoon muuttaa

yksi

kaksi

kolme tai enemmän?

Millainen avuntarpeenne on tällä hetkellä?

Onko teillä joku pitkäaikainen vamma sairaus, vamma tai kipu, joka haittaa toimintakykyänne?

ei

kyllä, mikä ja kuinka se haittaa

(Millaisena koette oman psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen toimintakykynne?)

Millaisia ajatuksia yhteisöasuminen herättää?

Mitä odotuksia teillä on Virkkulankylän asumismuodosta?

(Sosiaalinen, psyykinen ja fyysinen)

(Jos asumismuoto herättää epäilyksiä niin millaisia?)

Mitä toivoisitte yhteisössä tehtävän yhdessä?

Mitä lisäarvoa toivotte asumismuodon teille tuovan?

Koetko avuntarpeen muuttuneen?

Jos on miten?

Miten odotukset ovat täyttyneet?
(Sosiaalinen, psyykkinen ja fyysinen)

Miten yhteisöllistä asumista voidaan tukea?

Onko asumismuoto tuonut lisäarvoa elämiseen, jos niin miten?

Kuinka yhteisöllisyyttä olisi voinut edistää, mitä olisi voinut tehdä toisin?

Valitsisitteko samoin uudelleen?

SUOSTUMUSLOMAKE

Haluan osallistua Kaakkois- Suomen ammattikorkeakoulun geronomiopiskelijoiden Tuulikki Juppi-Meriläisen ja Noora Romppaisen opinnäytetyöhön, joka koskee ikääntyvien yhteisöllisen asumisen kehittymistä Kouvolan Virkkulankylässä, asuntomessualueella. Olen saanut tarvittavan tiedon opinnäytteen tarkoituksesta ja osallistun haastatteluun vapaaehtoisesti.

____/____20____

Päivämäärä

Paikka

Allekirjoitus

Nimenselvennys